LOKALNI AKCIONI PLAN ZA INKLUZIJU ROMA I EGIPĆANA ZA OPŠTINU HERCEG NOVI 2025-2028

Herceg Novi, April 2025. godine

SADRŽAJ

1. UVOD

2. ANALIZA STANJA

3. KLJUČNE PROBLEMSKE OBLASTI

4. AKCIONI PLAN

5. BUDŽET

6. PRAĆENJE (MONITORING), IZVJEŠTAVANJE I PROCJENA USPJEŠNOSTI (EVALUACIJA)

7. KOMUNICIRANJE CILJEVA I AKTIVNOSTI IZ STRATEŠKOG PLANA

1. UVOD

Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Opštini Herceg Novi(u daljem tekstu: LAP) predstavlja planski akt kojim lokalna uprava definiše mjere za sprovođenje politika kojima će se unaprijediti položaj romske i egipćanske zajednice. Osnovni princip koji poštuju sve mjere predviđene ovim planom jeste princip ravnopravnosti i nediskriminacije.

Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana za period 2025-2028. godine je drugi dokument Opštine Herceg Novi koji se odnosi na društvenu uključenost romske i egipćanske populacije i rješavanje pitanja sa kojim se oni suočavaju u lokalnoj zajednici. Prethodni Lokalni akcioni plan donijeti je za period 2019-2023. godina.

Ovaj strateški plan je potpunu usklađen sa metodologijom izrade strateških planova koju je pripremio Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore a koju koriste ministarstva i drugi državni organi prilikom izrade sektorskih politika (strateških planova, programa, akcionih planova….).
Na ovaj način se želi uskladiti planiranje, realizacija ali i praćenje ostvarvanja postavljenih ciljeva u državnim i lokalnim javnim politikama.

Za razliku od drugih manje brojnih naroda i nacionalnih zajednica koji su uključeni u savremene tokove crnogorskog društva Romi i Egipćani su najugroženija i najmarginalizovanija manjinska zajednica u Crnoj Gori. Niska ekonomska moć, nizak stepen obrazovanja, veoma mali broj zaposlenih, neadekvatni stambeni uslovi, diskriminacija, specifičan način življenja i druge karakteristike, samo su neki od uzroka njihovog teškog položaja u društvu. Do sada preduzete mjere i aktivnosti u cilju poboljšanja položaja Roma i Egipćana rezultirale su veoma značajnim i vidnim, ali ne i posve dovoljnim, pozitivnim promjenama. Integracija Roma i Egipćana jedan je od najvećih izazova pred kojim se nalazi Crna Gora. Zemlja ne može postati demokratsko i razvijeno društvo, dok svi njeni građani nijesu integrisani na svim nivoima. Prvi korak ka integraciji je obrazovanje i brisanje distance između većinskog stanovništva i pripadnika onih grupa koje su dugo na društvenoj margini.

Vođeni činjenicom da lokalna vlast ima posebnu ulogu u realizaciji mjera za unaprijeđivanje položaja Roma i Egipćana u prioritetnim oblastima života, kao što su obrazovanje, zapošljavanje, adekvatno stanovanje, pristup zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, kao i pribavljanju ličnih dokumenata, promociji interkulturalnog dijaloga i zaštiti od diskriminacije, pristupilo se izradi dokumenta koji će na kvalitetan način tretirati njihove pOBrebe i sva pitanja vezana za rješavanje problema sa kojima se suočavaju.

Cijela zajednica treba da prihvati činjenicu da su Romi i Egipćani dio našeg društva, sa svim pravima i obavezama koje imaju i pripadnici većinskog stanovništva. Ovo je upravo i ideja koja je inicirala formiranje Radne grupe za izradu nacrta Lokalnog akcionog plana za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u opštini Herceg Novi za period 2025-2028. godine. Iako Romi i Egipćani još uvijek žive u lošijim uslovima u odnosu na ostalu populaciju i da im je i dalje, iz različitih razloga, otežan pristup obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenim i socijalnim uslugama, moramo pomenuti da je lokalna uprava u proteklom periodu uložila značajan napor da se situacija promijeni.

Opština Herceg Novi je u sklopu ROMACTED programa (Identifikacija i mapiranje relevantnih izazova sa kojima se suočava zajednica Roma i Egipćana u Crnoj Gori) učestvovala u I i II fazi navedenog programa čiji su glavni ciljevi: podrška izgradnji kapaciteta lokalnih vlasti i učešće

romskih građana u lokalnim planovima i projektima, unapređenje i proširenje kapaciteta, znanja i vještina institucija u radu na inkluziji Roma i Egipćana i osnaživanje članova romsko-egipćanske zajednice kako na individualnom, tako i na nivou zajednice.

Ovaj dokument uradila je Radna grupa sastavljena od predstavnika lokalne uprave, Centra za socijalni rad za opštinu Herceg Novi, Zavoda za zapošljavanje-Biro rada Herceg Novi, predstavnika osnovne škole, Doma zdravlja, JPU"Naša radost", Uprave policije-CB Herceg Novi, i predstavnika romske i egipćanske zajednice.
Proces izrade dokumenta započet je u oktobru a završen u decembru 2024. godine.
U proceu izrade ovog strateškog plana korištena su prethodno urađena istraživanja od strane nevladinih organizacija, međunaroni organizacija, institucija a doprinos u prikupljnaju podataka dali su svi članovi i članice Radne grupe za izradu LAP-a. U sklopu izrade LAP-a urađen je upitnik koji je popunjen sa predstavnicima romske i iegipćanske zajdnice u Herceg Novom a koji je posvećen pitanjia uslova života zajednice. Rezultati upitnika su postali osnova u postavljanju pojedinih indikatoru u Akconom planu dokumenta u odnosu na koje će se emjeriti uspjeh ostvarenja ovog LAP-a.

Ovim dokumentom, Opština Herceg Novi iskazuje spremnost da preduzme neophodne mjere i aktivnosti, posebno mjere afirmativne akcije u cilju stvaranja jednakih uslova i šansi za ovu populaciju, eliminisanje svih oblika diskriminacije i nejednakosti, zaštite njihovih prava, smanjenja siromaštva i uključenja u savremene društvene tokove, odnosno u društveni i politički život lokalne zajednice.

Romi i Egipćani predstavljaju značajan dio populacije Crne Gore, međutim, kao i u mnogim zemljama u kojima žive, suočeni su sa problemima veoma niskog nivoa obrazovanosti i zaposlenosti, odnosno radi se o dijelu populacije suočenom sa problemom društvene marginalizacije. Prema postojećim podacima iz posljednjeg Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori iz 2023. godine, **5.629** lice romske nacionalnosti, što predstavlja 0,90% ukupnog stanovništva. Populacija Egipćana broji **1.665** osobe ili 0,27% ukupne populacije.
Najveći broj pripadnika ove populacije živi na teritoriji Podgorice. (Romi-3.431, Egipćani-528), zatim Nikšića (Romi-483, Egipćana- 462), Beranama (Romi-542, Egipćani-243), Herceg Novog (Romi-269), Tivta (Romi-52, Egipćani-187), Bijelog Polja (Romi-134).

Postoje različiti oblici marginalizacije sa kojima se suočavaju Romi i Egipćani, počev od ekonomskih i političkih, preko obrazovnih i kulturoloških oblika. Konkretni uzroci imaju za posljedicu da pripadnici romske i egipćanske zajednice predstavljaju jednu od manjinskih zajednica koja se nalazi u najtežem položaju u mnogim zemljama, što je i prepoznato od strane Savjeta Evrope i Evropske unije. Navedene organizacije, u poslednjih nekoliko decenija, sprovode različite aktivnosti na nivou razvoja legislativnih i strateških okvira za unapređenje položaja Roma i Egipćana, gdje je primarni akcenat stavljen na sistemsko rješavanje problema romske i egipćanske zajednice, kako na nivou država članica, tako i na nivou zemalja kandidata za članstvo, među koje spada i Crna Gora. Poseban značaj je pružen potrebi rješavanja problema sa kojima se suočavaju žene i djeca, evidentirani jaz u pogledu nivoa obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, velikog procenta nezaposlenosti u odnosu na većinsku populaciju, obezbjeđenja adekvatnih stambenih uslova, prisutnog problema neposjedovanja ličnih dokumenata, te primarno borbi protiv anticiganizma i svih oblika nacionalne, rasne, vjerske ili polne diskriminacije i segregacije Roma i Egipćana.

Crna Gora je država koja se nalazi u procesu demokratske tranzicije, zbog čega je suočena sa potrebom za značajnim reformama u svim sferama društva, pri čemu ekonomske i socijalne teškoće na koje nailazi posebno pogađaju najugroženije zajednice u društvu. U periodu za nama koji je bio obilježen etnički inspirisanim sukobima u regionu Zapadnog Balkana, Crna Gora je uspjela da sačuva svoj unutrašnji mir i multietnički suživot. Crna Gora je u tim vremenima otvorila širom svoja vrata i postala utočištem hiljadama izbjeglih i raseljenih lica, o čemu svjedoče podaci da je u jednom momentu, izbjeglička i raseljenička populacija u Crnoj Gori brojala približno jednu četvrtinu ukupnog stanovništva države. Sukobi na Kosovu su prouzrokovali dolazak u Crnu Goru velikog broja raseljenih lica romske I egipćanske populacije, što je za posljedicu imalo pogoršanje ukupne socio-ekonomske situacije ove populacije.

U cilju unapređenja postojećeg stanja i položaja romske i egipćanske zajednice u Crnoj Gori, kao i ostvarivanja Ustavom i drugim pravnim aktima garantovanih prava, te borbe protiv svih oblika diskriminacije i segregacije, Vlada Crne Gore je pripremila Strategiju socijalne inkluzije Roma i Egipćana za period 2021-2025. Usvajanju ovog dokumenta prethodili su drugi strateški dokumenti, primarno Nacionalni Akcioni plan za implementaciju „Dekade uključivanja Roma 2005-2015“, koji je usvojen 2005. godine, sa težnjom da projektima iz oblasti obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite prekine začarani krug siromaštva i isključenosti Roma iz društvenog života Crne Gore. S obzirom na ograničenost djelovanja Akcionog plana na četiri prioritetne oblasti, Vlada Crne Gore je krajem 2007. godine usvojila Strategiju za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012, nakon čijeg isteka je pripremljen strateški dokument, pod nazivom Strategija za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012 – 2016. Strateški dokument koji je prethodio novoj strategiji nosio je naziv Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. godine.

Reformske aktivnosti u prethodnom petogodišnjem periodu bile su usmjerene primarno na razvoj i implementaciju javne politike koja je stavila akcenat na:

- Rješavanje stambenih problema pripadnika romske i egipćanske populacije;
- Regulisanje pravnog statusa Roma i Egipćana;
- Obezbjeđenje adekvatne zdravstvene zaštite, posebno za najugroženije pripadnike romske I egipćanske populacije;
- Jačanje zastupljenosti romske i egipćanske populacije u organima državne uprave;
- Posebno je značajno ukazati na napravljeni u iskorak u pogledu povećanja broja Roma I Egipćana koji pohađaju predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje;

Vizija novog strateškog dokumenta se ogleda u potrebi pune afirmacije romske i egipćanske zajednice u društveni, ekonomski, kulturni i politički život Crne Gore. U tom pogledu, definisan je jedan strateški cilj na nivou cjelokupne javne politike koji glasi:

Usklađenost sa nacionalnim strateškim okvirom

Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana za Opštinu Herceg Noviza 2025-2028 je usklađen sa svim nacionalnim krovnim i sektorskim strategijama, odnosno planskim dokumentima koja tretiraju pitanja koja su od značaja za konkretnu javnu politiku. Počev od strateških dokumenata, kao što je:

Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine[1]

[1] https://www.gov.me/dokumenta/67dc487e-097d-41d2-8fd5-7827a19a1f5a#:~:text=Opis:-,Nacionalna%20strategija%20održivog%20razvoja%20do%202030.,ukupnog%20održivog%20razvoja%20crnogorskog%20društva.

U Nacionalnoj strategiji održivog razvoja do 2030. godine, koja predstavlja implementacioni dokument Agende održivog razvoja 2030 u Crnoj Gori, kao najznačajniji problemi u oblastima sa kojima se suočavaju pripadnici romske i egipćanske populacije, naznačen je nedovoljan nivo integracije u crnogorsko društvo (primarno problemi u oblasti potrebe adekvatnog uređenja pravnog statusa, obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva i stanovanja). Akcenat je i na problemimau pogledu socijalne isključenosti pripadnika manjina i potrebe njihove veće zastupljenosti u javnom i političkom životu. S tim u vezi, od posebnog značaja za sprovođenje romske politike značajni su sledeći strateški ciljevi i prateće mjere iz
NSOR-a:
Strateški cilj 1.3 Obezbijediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve
Mjera 1.3.1– Obezbijediti sveobuhvatno, inkluzivno i kvalitetno predškolsko obrazovanje SDG 4 (4.2 i 4.a)- ciljni ishodi:

- Izgraditi i nadograditi objekte za obrazovanje koji su prilagođeni djeci i osobama sa invaliditetom, koji su rodno senzitivni i pružaju bezbjedno, nenasilno, inkluzivno i djelotvorno okruženje za učenje za sve, SDG 4 (4.a).

Strateški cilj 2.1 Stimulisati aktivan odnos ključnih aktera prema održivosti razvoja
Mjera 2.1.3 – Eliminisati nacionalnu i vjersku diskriminaciju – ciljni ishodi do 2030. godine su sledeći:

- Obezbijeđene jednake mogućnosti i smanjena nejednakost ishoda kroz eliminisanje diskriminatorskih zakona, politika i praksi i promovisanje odgovarajućih zakona, politika i mjera.
- Povećan broj romske i egipćanske djece koja završavaju osnovno obrazovanje
- Smanjen nivo etničke distance u Crnoj Gori
- Adekvatno uređenje njihovog pravnog statusa.

Strategija socijlane inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025[2]
Ova Strategija predstavlja krovni dokument koji se odnosi na položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori. Ovaj dokument je propisao sve potrebne aktivnosti koje treba sprovesti da bi se poboljšao položaj ove zajednice u oblastima: zapošljavanja, stanovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, ostvarivanja prava na ličnu dokumentaciju, obrazovanja, kulture itd...

Strategija manjinske politike 2024-2028[3]
Strategija manjinske politike predstavlja krovni sektorski strateški dokument u oblasti zaštite manjina, borbi protiv diskriminacije i jačanja socijalne inkluzije manjinskih naroda. Uzimajući u obzir da Romi i Egipćani predstavljaju manjinske narode koji se nalaze u najugroženijem položaju, prilikom izrade ovog strateškog dokumenta posebno se vodilo računa o postizanju usklađenosti sa osnovnim ciljevima i prioritetima definisanim u predmetnom strateškom dokumentu. Primarni fokus je stavljen na usklađenost sa strateškim i operativnim ciljevima u oblastima: Obrazovanja; Zapošljavanja; Kulture i identiteta manjina; Političke participacije manjina; kao i Podizanja nivoa svijesti manjina i opšte javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina;

Navedeni ciljevi su zastupljeni i u okviru Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2021-2025, primarno kroz tretiranje specifičnih problema sa kojima se suočava romska i egipćanska populacija u konkretnim oblastima i predlaganjem adekvatnih odgovora na identifikovane probleme. Posebno je važno istaći usklađenost u oblasti jačanja nivoa političke participacije,

[2] https://www.gov.me/clanak/strategija-socijalne-inkluzije-roma-i-egipcana-u-crnoj-gori-2021-2025
[3] https://www.gov.me/dokumenta/69e2121f-848b-4171-bd87-45f9f87e90d5

izmjena izbornog zakonodavstva i zastupljenosti u Skupštini Crne Gore, sve u cilju povećanja nivoa autentničnog političkog predstavljanja romske i egipćanske zajednice. Strategijom manjinske politike je definisano da će do 2023. godine, biti povećan broj edukovanih pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica o značaju političke participacije. Značajno mjesto pripada sprovođenju edukacija za mlade pripadnike romske i egipćanske populacije za osnaživanje za participaciju u političkom životu, sa posebnim akcentom na žene.

Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021 - 2025[4]

Ova Strategija je u potpunosti integrisala sve odredbe glavnih UN dokumenata kojima se tretira pitanje rodne ravnopravnosti, kao što je Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Pekinška platforma za akciju, gdje se naročito insistira na obezbjeđivanju tri osnovna prava ženama, kao i na otklanjanju svih vidova diskriminacije u tim oblastima:

- Pravo žena da glasaju na svim izborima i javnim referendumima i da budu birane u sva tijela
  koja se biraju putem javnih izbora
- Pravo žena da učestvuju u kreiranju i sprovođenju vladine politike i da zauzimaju rukovodeće
- položaje i obavljaju sve javne funkcije na svim nivoima vlasti
- Pravo žena da učestvuju u radu nevladinih organizacija i udruženja koja se bave javnim i političkim životom u zemlji.

Kao država kandidatkinja za članstvo u EU, Crna Gora se obavezala da će realizovati ciljeve kojima se umanjuje rodna diskriminacija a koji su postavljeni u zakonodavnim i strateškim dokumentima koje usvajaju Evropska komisija i Savjet Evrope.

Strategijom je predviđen Operatvni cilj2: Unaprijediti politike u oblasti obrazovanja, kulture i medija kako bi se smanjio nivo stereotipa i predrasuda prema ženama i osobama drugačijih polnih i rodnih identiteta.

U okviru mjere 2.2 predviđeno je da će se razviti, akreditovati i organizovati obuke za vaspitače/ce i nastavnike/ce, prije svega one, koji predaju predmete koji su bili analizirani iz ugla rodne ravnopravnosti u okviru analize odabranih nastavnih programa (Mjera 2.1), kako bi se kod djece od najmlađeg uzrasta i kod mladih podstakao razvoj i usvajanje vrijednosti građanskog, rodno ravnopravnog i inkluzivnog društva, u skladu sa važećim nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim obavezama koje je preuzela Crna Gora. Ove obuke će vaspitačima/cama i nastavnicima/cama pružiti konkretne primjere koji mogu biti korišćeni u učionici i tokom nastavnog procesa. Sa druge strane, obuke će poslužiti kao dobra prilika za razmjenu iskustava i usaglašavanje nastavne prakse sa standardima obrazovanja. Posebna pažnja u edukaciji nastavnog kadra biće posvećena pitanjima zaštite prava i inkluzije osjetljivih grupa, kao što su osobe osobe drugačijih polnih i rodnih identiteta, djeca i mladi sa invaliditetom, kao i djeca iz romskih i egipćanskih porodica.

Program ekonomskih reformi Crne Gore (PER) 2024-2026[5]

Strateški dokument je, takođe, usklađen sa mjerama sadržanim u Programu ekonomskih reformi Crne Gore (PER) 2023-2025 vezano za zapošljavanje i tržište rada, kroz prioritetne mjere koje se odnose na povećanje učešća na tržištu rada, posebno osjetljivih grupa nezaposlenih lica. S tim u vezi, Romi i Egipćani su prepoznati kao ugrožena kategorija prilikom zapošljavanja, pri čemu PER predviđa potrebu identifikacije nezaposlenih lica koja su izložena riziku na tržištu rada, definisanje mjera i programa aktivne politike zapošljavanja, kao i sticanju znanja, vještina i iskustva potrebih

[4] https://www.zzzcg.me/wp-content/uploads/2022/02/Nacionalna-strategija-rodne-ravnopravnosti-2021-2025.-godine-sa-Akcionim-planom-2021-2022.-godine.pdf
[5] https://www.gov.me/dokumenta/e19b682f-19f3-4788-99f5-ca5ad1df3e4a

za tržište rada. U oblasti socijalne inkluzija, smanjenje siromaštva i jednake mogućnosti, PER stavlja akcenat na razvoj usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite, čime će se otkloniti prepreka otežanom pristupu uslugama ugroženih kategorija lica.

Strategija za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024[6]

Strateškim dokumentom je predviđen niz aktivnosti koje se odnose na sprovođenje kampanja za podizanje svijesti o trgovini ljudima među opštom populacijom, ranjivim grupama, gdje značajnu ulogu zauzimaju Romi i Egipćani. Posebna pažnja je posvećena podizanju svijesti romske i egipćanske populacije o negativnim posljedicama sklapanja nedozvoljenih brakova kao oblika ispoljavanja krivičnog djela trgovine ljudima, kroz preventivne aktivnosti od strane predstavnika institucija u saradnji sa civilnim sektorom. Primarne aktivnosti/mjere sa kojima je usklađen novi strateški dokument koji tretira položaje RE populacije se odnosi na:

- Unaprijediti znanja svih profesionalaca i predstavnika nevladinog sektora koji su u kontaktu/mogu doći u kontakt sa žrtvama trgovine ljudima u odnosu na identifikaciju, upućivanje i zaštitu žrtava i krivično gonjenje počinilaca;
- Smanjiti osjetljivost ranjivih grupa kroz podršku projektima za njihovo osnaživanje;
- Sprovesti obuke na temu "Borba prOBiv ranih i ugovorenih brakova, trgovine ljudima i prisilnog prosjačenja" namijenjene stručnim radnicima zaposlenim u Centrima za socijalni rad;
- Sprovesti edukativno informativne kampanje po romskim i egipćanskim naseljima o problem trgovine ljudima/djecom, dječjim ugovorenim brakovima i prosjačenju;
- Praćenje i analiziranje trendova u zajednici Roma i Egipćana u vezi sa dječjim brakovima;
- Osnaživanje rizičnih grupa za uključivanje u obavezan obrazovni sistem, a posebno djece romske i egipćanske populacije;

Strategija o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021-2025.[7]

Uzimajući u obzir da Romi i Egipćani predstavljaju jednu od najugroženijih kategorija stanovništva u oblasti migracija i readmisije, strateškim dokumentom su predviđene aktivnosti za reintegraciju povratnika po readmisiji, koje se ogledaju u: obezbjeđenju privremenog smještaja kada je to potrebno, distribuciji humanitarne pomoći, obezbjeđenju psihosocijalne podrške povratnicima po readmisiji u cilju reintegracije, kao i pružanju pomoći u uspostavljanju porodičnih veza, obezbjeđenju zdravstvenog osiguranja i obrazovanja, podršci u cilju zapošljavanja i samozapošljavanja u skladu sa postojećim
programima, vođenju odgovarajućih evidencija,saradnji državnih organa, javnih ustanova organa lokalne uprave i NVO.

U vezi sa raseljenim i interno raseljenim licima, kao i licima u riziku od apatridije, među kojima značajan dio čine Romi i Egipćani, trajno rješavanje njihovih pitanja strateški je postavljeno kao: lokalna integracija i dobrovoljni održivi povratak u zemlju porijekla.

Za RE politiku su posebno značajne aktivnosti koje se odnose na:

- rješavanje problema sa dokumentacijom,
- dalje rješavanje stambenih potreba raseljenih lica u skladu sa Regionalnim stambenim programom (RHP),
- podizanje svijesti i afirmaciji prava na dobrovoljni povratak,
- obezbjeđenje uslova za ostvarivanje prava na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, socijalnu zaštitu i dr.

[6] https://www.gov.me/dokumenta/ffaddb5a-c40e-4ab2-ad5d-3606cfca4a97
[7] https://www.gov.me/dokumenta/38214cec-7412-498d-9f8e-484e02ee1c78

- stvaranju uslova za održivu egzistenciju, kroz zaposlenje i samozaposlenje,
- jačanje saradnje svih subjekata uključenih u proces reintegracije povratnika. Razmjena relevantnih informacija za proces reintegracije povratnika između subjekata uključenih u proces reintegracije,
- kontinuiranom organizovanju obuka u cilju podizanja administrativnih kapaciteta.

Strategija inkluzivnog obrazovanja 2019-2025[8]

U okviru oblasti inkluzivnog obrazovanja koja je tretirana relevantnim strateškim dokumentom, poseban značaj za javnu politiku Roma i Egipćana se odnosi na: Obezbjeđenje dostupnosti i pravičnost obrazovanja za svu djecu zajedno sa vršnjacima kroz neophodnu međusektorsku podršku; Osiguranje jednakosti i kontinuiteta inkluzivnog obrazovanja kroz uspješnu saradnju unutar i između sektora i tranziciju sa jednog nivoa obrazovanja na sljedeći i Unapređenje kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja kroz jačanje školskih politika, kulture i prakse.

Strategija za mlade 2023-2027[9]

Strategija za mlade predstavlja značajan dokument sa aspekta unapređenja položaja mladih Roma i Egipćana, primarno kroz stavljanje akcenta na:

- Potrebu da mladi ostvaruju ekonomsku i socijalnu sigurnost kroz olakšan pristup tržištu rada i sticanje zapošljenja
- Mladi imaju pristup kvalitetnom obrazovanju.
- Mladi su aktivni građani/ke, uključeni, motivisani, proaktivni i učestvuju u procesima donošenja odluka, razvoja zajednice, u kreiranju politika i njihovom sprovođenju.
- Mladi su dobrog zdravlja, bezbjedni, imaju pristup adekvatnom sistemu podrške za prelazak u odraslo doba i samorealizaciju, samosvjesni su, inovativni, pokazuju inicijativu i prihvataju različitosti.
- Mladi imaju pristup kvalitetnim kulturnim sadržajima kao kreatori i konzumenti

Usklađenost sa obavezama iz procesa pregovora Crne Gore sa Evropskom unijom

Izvještaj EK za 2024. godinu[10]

Izvještajem Evropske komisije (EK), za 2023. godinu, istaknuti su najznačajniji rezultati postignuti u prethodnom periodu sprovođenja javne politike, s primarnim akcentom na definisanje strateškog okvira za sprovođenje politike, kroz usvajanje Akcionog plana za 2024. godinu. Istaknuto je da marginalizovane grupe, među kojima su i Romi i Egipćani, nastavljaju da se suočavaju sa višestrukim vidovima diskriminacije i poteškoćama u upravnim i sudskim postupcima za ostvarenje svojih prava Takođe, izvještajem je istaknuto da je Crna Gora u julu 2019. godine u Poznanju potpisala deklaraciju partnera Zapadnog Balkana o integraciji Roma koja sadrži kvantifikovane obaveze u ključnim prioritetnim oblastima. U tom pogledu, posebno je značajno ukazati na Mapu puta za dostizanje ciljeva integracije Roma, koju je pripremio Regionalni savjet za saradnju.

Akcioni plan za Poglavlje 23

Akcionim planom za Poglavlje 23 koji je donesen 2015. godine, stavljen je akcenat na rješavanje pravnog statusa, kao i oblasti obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja, zdravstvene zaštite Roma i

[8] https://www.gov.me/dokumenta/fbeec964-7c59-4b5a-a54e-8417281160ba
[9] https://www.gov.me/dokumenta/c27c88df-e903-422d-b789-379490c307cf
[10] https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/Montenegro%20Report%202024.pdf

Egipćana. U tom pogledu, nadležni organi sprovode kontinuirane korake za realizaciju aktivnosti iz APa.

Završna mjerila za poglavlje 23

Položaj pripadnika romske i egipćanske zajednice je sastavni dio i završnih mjerila za Poglavlje 23, gdje je primarni akcenat stavljen na:

- Na prevenciji diskriminacije i adresiranje slučajeva diskriminacije kroz administrativno i sudsko djelovanje.
- Definisanje strateškog okvira kojim se unapređuje položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori, olakšava njihov pristup ličnim dokumentima i registraciju kao i njihov pristup obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i socijalnom smještaju, uključujući i alokaciju dovoljnih resursa. Crna Gora takođe promoviše integraciju u oblasti kulture, obrazovanja, lokalne samouprave, medija i socio-ekonomskih prava i preduzima konkretne korake za smanjanje stope napuštanja škole kod djece koja pripadaju romskoj populaciji.
- Uzimajući u obzir da Romi i Egupćani čine značajan dio raseljenih lica, potrebno je da Crna Gora unapređuje kvalitet životnih uslova za raseljena lica, uključujući i pojednostavljivanje njihove registracije kao i pristup obrazovanju, zdravstvu, zapošljavanju i socijalnom smještaju.
- Poseban akcenat je na prevenciji, borbi i razvoju strateškog okvira za suzbijanje porodičnog nasilja, uključujući podizanje svijesti o prevenciji porodičnog nasilja i obezbjeđivanje neophodne zaštite žrtvama.

Takođe, bitno je napomenuti da su predsjednici Vlada država regiona Zapadnog Balkana, potpisali u Poznanju 05. jula 2019. godine „Deklaraciju Partnera iz Zapadnog Balkana o Romima i proširenju EU“ kojom su se Vlade obavezale da će nastaviti i pojačati napore za ostvarenje potpune ravnopravnosti i integraciju Roma, naročito kroz sprovođenje i praćenje zajedničkih zaključaka Seminara o inkluziji Roma putem zaloga za ostvarenje sljedećih ciljeva:

- Zapošljavanje: povećati zapošljavanje Roma u javnom sektoru do stope proporcionalne učešću Roma i Egipćana u ukupnom stanovništvu; Povećati stopu zaposlenosti Roma Egipćana na minimum 25 procenata;
- Stanovanje: gdje god je moguće, legalizovati sva neformalna naselja u kojima žive Romi i Egipćani; ili obezbijediti stalno, pristojno, pristupačno i desegregirano stanovanje za Rome i Egipćane koji trenutno žive u neformalnim naseljima koja se ne mogu legalizovati iz opravdanih razloga;
- Obrazovanje: povećati stopu upisa i završetka osnovnog obrazovanja Roma i Egipćana na 90 procenata i stopu završetka srednjeg obrazovanja Roma i Egipćana na 50 procenata;
- Zdravlje: obezbijediti da je 95 procenata Roma i Egipćana pokriveno zdravstvenim osiguranjem na svim nivoima zdravstvene zaštite;
- Matične knjige: osigurati da su svi Romi i Egipćani upisani u matične knjige;
- Nediskriminacija: ojačati vladine strukture za zaštitu od diskriminacije i uspostaviti posebne podsektore za nediskriminaciju Roma i Egipćana unutar formalnih tijela za nediskriminaciju, sa zaduženjem da procesuiraju pritužbe Roma i Egipćana, pruže pravnu podršku navodnim žrtvama i identifikuju obrasce diskriminacjie, uključujući institucionalnu i skrivenu diskriminaciju.

Strateški okvir Evropske unije za Rome i Egipćane

Strateški dokument je pripremljen u skladu sa EU Roma strateškim okvirom za period 2021-2030, kojim se promoviše jednakost i socio-ekonomska inkluzija romske populacije na nivou Evropske

unije. Strateški okvir predstavlja nastavak prethodnog dokumenta za period 2011-2020, koji je Crna Gora prihvatila i u odnosu na koji su pripremljeni svi prethodni strateški dokumenti. Novi okvir je zasnovan na sprovedenoj evaluaciji prethodnog strateškog okvira, godišnjih analiza implementacije nacionalnih strateških dokumenata i analize razloga limitirane efektivnosti prethodno implementiranih mjera. Rezultati sprovedene evaluacije i analiza pokazuju da nisu svi Romi društveno isključeni, ali važno je ukazati da se svi suočavaju sa različitim oblicima diskriminacije. U cilju adresiranja ovih pitanja Evropska komisija (EK), je definisala sedam ciljeva na nivou EU koje je potrebno dostići do 2030. godine. Tri cilja predstavljaju horizontalne ciljeve u oblasti jednakosti, inkluzije i učešća u društvenim tokovima. Četiri preostala cilja su sektorskog karaktera, u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite. Da bi ovi ciljevi bili efektivno implementirani, oni moraju biti praćeni relevantnim indikatorima na osnovu kojih se mjeri postignuti progres u realizaciji ciljeva.

Direktivu 2000/43/EC – ili Direktivu o rasnoj jednakosti– Predmetnim aktom se zabranjuju svi oblici diskriminacije zasnovane na rasnoj i etničkoj pripadnosti. Akcenat je na poljima:

- Zapošljavanje
- Stručno osposobljavanje
- Članstvo u privrednim i radničkim organizacijama
- Socijalna zaštita, uključujući i zdravstvenu zaštitu
- Obrazovanje
- Pristup robama i uslugama dostupnih javnosti, uključujući stanovanje

Prema ovoj Direktivi sve države članice moju formirati specijalizovana tijela za promociju jednakog položaja na osnovu rasne ili etničke pripadnosti.

Preporuka Savjeta EU u pogledu jednakosti, inkluzije i uključenosti Roma[11]
Preporuke Savjeta stavljaju poseban akcenat na potrebu da države članice EU moraju usvojiti nacionalni strateški okvir za romsku zajednicu, s osnovnim ciljem definisanja politika koje unapređuju nivo socijalne inkluzije i položaj Roma. Poseban značaj je pružen potrebi uspostavljanja efektivnih sistema borbe protiv diskriminacije, anticiganizma, socijalne i ekonomske isključenosti. Države članice moraju preduzmeti mjere u cilju smanjenja nivoa siromaštva, materijalnih i socijalnih deprivacija sa kojima se suočava romska zajednica, kao i obezbjediti potreban nivo političke participacije i zastupljenosti Roma (uključujući žene, djecu, mlade i starije članove zajednice, lica sa invaliditetom), u cilju pružanja efektive borbe protiv diskriminacije ove zajednice. Romskoj zajednici je potrebno obezbijediti učešće na svim nivoima obrazovanja, od ranog i predškolskog obrzaovanja, do tercijarnog obrazovanja, uključujući i obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje. S tim u vezi, potrebno je obezbijediti jednak pristup kvlaitetnom i održivom zaposlenju, kao i uklanjanje svih barijera prilikom korišćenja usluga zdravstvenog i socijalnog sistema. Pored toga, poseban akcenat je stavljen na jednakom tretmanu i omogućavanju pristupa adekvatnom i desegregiranom stanovanju.

Okvirna odluka Savjeta 2008/913/JHA od 28 novembra 2008[12], čiji se osnovni cilj ogleda u uspostavljanju zajedničkog pristupa u krivičnom pravu na niovu cjelokupne EU, u cilju obezbjeđenja da svi oblici rasizma i ksenofobije predstavljaju kažnjivo ponašanje u svm državama članicama EU. Poseban akcenat je na definisanju efektivnih i proporcionalnih kazni za počinioce navedenih oblika krivičnih djela.

[11] https://zaprom.si/sr/preporuka-saveta-o-ravnopravnosti-inkluziji-i-ucescu-roma-2021/
[12] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0913

Direktiva o pravima žrtava, obezbjeđuje pristup pravdi žrtvama zločina počinjenih iz mržnje i govora mržnje. EU strategija o pravima žrtava 2021-2025, adresira specifične potrebe žrtava zločina iz mržnje, gdje je poseban akcenat stavljen na pripadnike romske populacije.

Akcioni plan EU-a za antirasizam za razdoblje 2020–2025.[13]
Ovim akcionim planom utvrđuje se niz mjera za jačanje djelovanja, jačanje glasa ljudi manjinskog rasnog ili etničkog porijekla i udruživanje subjekata na svim nivoima u zajedničkom nastojanju da se rasizam suzbija efikasno i da se svakome omogući život bez rasizma i diskriminacije.

Finansijska perspektiva IPA 2021-2027 (IPA III)[14]
Nova finansijska perspektiva IPA 2021-2027 (IPA III), koja je zasnovana na prethodno implementiranim perspektivama IPA 2007-2013 i IPA 2014-2020, u cilju osiguravanja dalje, nesmetane realizacije definisanih ciljeva i prioriteta, koji su u skladu sa strategijom proširenja EU i linijom opredjeljenja država Zapadnog Balkana u vezi sa budućim članstvom u Evropskoj uniji. U odnosu na praksu iz prethodnih perspektiva IPA I i IPA II, značajna novina u Ipi III je to da nema unaprijed definisanih iznosa finansijske podrške po državama, već postoji jedinstveni, zajednički budžet za sve države korisnice Ipe. Kada je u pitanju programiranje podrške, iako iz perspektive korisnika neće biti većih izmjena u samom procesu, Evropska komisija će nastojati da kroz Ipu III osigura pristup koji će biti zasnovan na učinku, podržavajući države i institucije koje su se obavezale na veći obim reformi. Ključni kriterijumi za dobijanje finansijske podrške će biti relevantnost (strateški značaj) i zrelost predloženih projekata, shodno pravilima koje važe u državama članicama EU prilikom korišćenja Evropskih strukturnih I investicionih fondova

Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan[15]
Osnovni cilj plana koji je pripremila EU se ogleda u unapređenju dugoročnog privrednog oporavka regiona, podrži zelenu i digitalnu tranziciju, regionalnu integraciju i konvergenciju sa Evropskom unijom. Ekonomsko-investicioni plan iznosi značajan investicioni paket koji će mobilisati do 9 milijardi eura finansijskih sredstava za region. Podržaće održivo povezivanje, ljudski kapital, konkurentnost I inkluzivan rast, kao i dvojnu zelenu i digitalnu tranziciju. Plan je definisao deset investicionih prioriteta koji će podržati glavne drumske i železničke veze u regionu, obnovljivu energiju i prelazak sa uglja na druge izvore energije, obnavljanje javnih i privatnih objekata kako bi se povećala energetska efikasnost i smanjile emisije gasova s efektom staklene bašte, infrastrukturu za upravljanje otpadom i otpadnim vodama, kao i uvođenje širokopojasne infrastrukture. Ostali investicioni prioriteti obuhvataju veće investicije u privatan sektor kako bi se podstakle konkurentnost i inovacije, naročito malih i srednjih preduzeća i Garancije za mlade.

Digitalna agenda za Zapadni Balkan[16]
Cilj ove agende je podrška tranziciji regiona u digitalnu ekonomiju i ostvarenje dobrobiti digitalne transformacije, kao što su brži ekonomski rast, više zaposlenih i bolje usluge. Navedena podrška se primarno ogleda u tri osnovna prioriteta:
- Povećanje sajber sigurnosti, poverenja i digitalizacija industrije
- Jačanje digitalne privrede i društva. Digitalna agenda će podržati uvođenje alata u oblasti

[13] https://commission.europa.eu/document/download/597960a6-ca25-4b99-8f0c-226c3ac30825_hr?filename=stepping_up_action_for_a_union_of_equality_-_factsheet_hr.pdf
[14] https://www.eu.me/ipa-iii/#:~:text=Nova%20finansijska%20perspektiva%20IPA%202021,linijom%20opredjeljenja%20država%20Zapadnog%20Balkana
[15] https://www.eeas.europa.eu/delegations/montenegro/pitanja-i-odgovori-ekonomsko-investicioni-plan-za-zapadni-balkan_me
[16] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/IP_18_4242

e-Uprave, e-Nabavki i e-Zdravstva kao i razvoj digitalnih veština među građanima.
- Podsticanje istraživanja i inovacija, kroz spostavljanje nacionalnih istraživačkih kapaciteta i razvoj najsavremenije e-infrastrukture na Zapadnom Balkanu

Druge međunarodne obaveze Crne Gore

Pored obaveza koje proističu iz EU okvira, posebno značajnu ulogu u procesu inkluzije Roma i Egipćana imaju obaveze koje je Crna Gora preuzela na globalnom niovu, primarno u okviru sistema Ujedinjenih nacija (UN). Jedna od prvih obaveza na koje je važno ukazati jesu:

Ciljevi održivog razvoja do 2030[17]

Ciljevi održivog razvoja, takođe poznati i kao globalni ciljevi, predstavljaju univerzalni poziv na delovanje radi iskorenjivanja siromaštva, zaštite životne sredine i obezbeđivanja mira i prosperiteta za sve. Ciljevi održivog razvoja stupili su na snagu u januaru 2016. godine i nastaviće da usmeravaju politiku i sredstva UN-a u narednih 15 godina. Za oblast RE politike, od posebnog su značaja sledeći ciljevi i prateći indikatori:

Cilj 1 – Svijet bez siromaštva

- Primijeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mjere za sve, uključujući najugroženije, i do kraja 2030. postići dovoljno veliki obuhvat siromašnih i ranjivih.

Cilj 4 – Kvalitetno obrazovanje

- 4.5: Do kraja 2030. obezbijediti jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnim obukama za osobe sa invaliditetom; 4.a: Izgraditi i poboljšati obrazovne objekte koji su prilagođeni za osobe sa invaliditetom;

Cilj 5 – Rodna ravnopravnost

- 5.1 Eliminisati sve oblike diskriminacije prema ženama i djevojčicama; 5.2 Eliminisati sve oblike nasilja prema ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima i sve oblike seksualnih ili drugih oblika eksploatacije; 5.3 Eliminisati sve oblike dječjih i prislilnih brakova; 5.4

Cilj 8 – Dostojanstven rad i ekonomski rad

- 8.5: Postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za osobe sa invaliditetom;

Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti

- 10.2: Do kraja 2030. osnažiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, pol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, porijeklo, religiju ili ekonomski, odnosno neki drugi status. 10.3. Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakosti u ishodima, između ostalog i tako što će se eliminisati diskriminatorski zakoni, politike i prakse i što će se, u tom pogledu, promovisati prikladno zakonodavstvo, politike i aktivnosti.;

Cilj 11–Održivi gradovi i zajednice

- 11.1. Do kraja 2030. osigurati da svi imaju pristup adekvatnom, bezbjednom i jeftinom smještaju i osnovnim uslugama te unaprijediti uslove u nehigijenskim naseljima.11.2 i 11.7:
  Do kraja 2030. omogućiti pristup bezbjednim, jeftinim, pristupačnim i održivim transportnim sistemima, kao i zelenim i javnim površinama za osobe sa invaliditetom;

[17] https://montenegro.un.org/me/sdgs

Cilj 16 – Mir, pravda i snažne institucije

- 16.2. Okončati zloupotrebu i eksploataciju djece, trgovinu djecom i sve oblike nasilja i torture nad djecom; 16.7. Osigurati odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima; 16.9. Do kraja 2030. za sve obezbijediti pravni identitet, uključujući registraciju prilikom rođenja.16.10. Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim sporazumima; 16.b Promovisati i sprovoditi nediskriminatorske zakone i politike radi postizanja održivog razvoja;

Na nivou Ujedinjenih nacija, potrebno je ukazati na napore za promovisanje i jačanje inkluzije romske zajednice, manifestovane kroz zajedničku poziciju o ulozi UN-a koja je objavljena 2013. godine. Navedeni napori, izraženi u borbi za veću društvenu inkluziju, socijalnu zaštitu, pristup svim uslugama koje su ključne za ostvarivanje ekonomskih i socijalnih prava i, generalno, snaženje individualne i zajedničke pozicije Roma u društvu, pogotovo s ekonomskog aspekta, preklapaju se sa temama zastupljenim u predmetnom strateškom dokumentu. Takođe, važno je ukazati daje strategija usaglašena sa Deklaracijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnoj, etničkoj, vjerskoj ili jezičkoj manjini, u kojoj je konstatovano da nacionalna strateška dokumenta moraju biti planirana i implementirana shodno interesima osoba koje pripadaju jednoj od navedenih kategorija.

Pored toga, značajno je istaći:
- Konvenciju o statusu izbjeglica iz 1951. godine, sa Protokolom na Konvenciju iz 1967. godine,
- Konvenciju o statusu lica bez državljanstva iz 1954. godine, i
- Konvenciju o smanjenju broja lica bez državljanstva
- Konvencija o pravima djeteta i preporuke Komiteta za prava djeteta za Crnu Goru iz 2018. godine
- Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije prema ženama
- Konvencija o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije

Kroz aktivno učešće u globalnoj kampanji UNHCR-a “Belong”, u okviru koje je donijet globalni plan za eliminisanje apatridije u periodu 2014-2024, Crna Gora je na Globalnom skupu o apatridiji, održanom u Ženevi, u oktobru 2019. godine, preuzela 4 obaveze, koje se odnose na: nastavak sprovođenja pojednostavljenih procedura za pribavljanje identifikacionih dokumenata kako na nacionalnom nivou tako i u saradnji sa državama porijekla lica pogođenih ovom problematikom; osiguranje upisa u registar rodjenih djece napuštene od strane majki, odnosno čije majke nemaju identifikaciona dokumenta; jačanje postupka za utvrđivanje statusa lica bez državljanstva, harmonizovanje propisa kako bi se osigurao neometan pristup pravima za lica koja su dobila status lica bez državljanstva; i razmjena iskustva iz oblasti prevencije apatridije sa drugim državama iz regije.
Navedene međunarodne konvencije i globalna kampanja su značajne za predmetnu politiku, uzimajući u obzir da Romi i Egipćani čine dominantan dio raseljenih lica koja još nisu regulisala svoj pravni status ili lica u riziku od apatridije koja se nalaze na teritoriji Crne Gore.

Važno je ukazati i na usklađenost strateškog dokumenta sa preporukama različitih tijela UN-a, gdje se poseban značaj pruža:

- Preporukama Komiteta UN-a za prava djeteta koje se odnose na borbu protiv diskriminacije i negativnog društvenog odnosa prema pripadnicima RE populacije.

Poseban akcenat je na potrebu većih budžetskih izdvajanja za ostvarivanje prava djeteta, podizanje svijesti u borbi protiv svih oblika trgovine ljudima i seksualnim iskorišćavanjem djece.

- Preporuke Komiteta se odnose i na potrebu unapređenja pristupa obrazovanju romske i egipćanske djece, obezbjeđivanja redovne registracije novorođenčadi i preduzimanja aktivnih mjera u pogledu suzbijanja dječjih brakova.
- Univerzalnim periodičnim pregledom su definisane sledeće preporuke:

- borba protiv trgovine ljudima, dječjih brakova i prislinog rada.
- unapređenje dostupnosti obrazovanja, zdravstvene zaštite i zapošljavanja

Pored navedenih tijela UN, važno je ukazati i na preporuke dobijene od strane tijela koja se bave borbom protiv svih oblika rasne diskriminacije, kao i tijela koja se bave borbom protiv diskriminacije žena, gdje je akcenat stavljen na:

- Sprečavanje i kažnjavanje svih oblika nasilja nad ženama
- Unapređenje zdravstvene zaštite i pristupa obrazovanju ženama.
- Borba protiv trgovine ljudima, gdje se poseban značaj stavlja na suzbijanje ekspoatacije i prostitucije žena.

Savjet Evrope

Kao što je već ukazano, pored Evropske unije značajna uloga u procesu razvijanja politika čiji je cilj poboljšanje položaja romske zajednice pripada i Savjetu Evrope. S tim u vezi, prilikom izrade strateškog dokumenta, poseban značaj je pružen usaglašavanju sa obavezama koje je Crna Gora preuzela na osnovu članstva u Savjetu Evrope, izraženim u rezolucijama i preporukama koje tretiraju pitanje položaja romske populacije u društvu. U skladu sa načelima tih dokumenata, zemlje članice Savjeta se pozivaju da strateškim planiranjem javnih politika stvore inkluzivne uslove za život i uklone diskriminatorne faktore u oblastima kao što su zdravstvo, obrazovanje, rad i socijalno staranje itd.

Sledeća dokumenta se mogu smatrati ključnim u tom pogledu:

- Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici i preporuke GREVIO tijela za Crnu Goru, koja definiše nasilje nad ženama kao oblik diskriminacije žena i kršenje njihovih ljudskih prava, ima jasnu rodnu dimenziju koja prožima odredbe i uspostavlja jasne strukturalne veze između nasilja nad ženama i rodnih nejednakosti;
- Preporuka Komiteta ministara BR. 5 (2008) o javnim politikama za Rome i putujuće narode u Evropi;
- Preporuka Komiteta ministara BR. 4 (2009) o obrazovanju Roma i putujućih naroda u Evropi;
- Preporuka Komiteta ministara BR. 10 (2006) o boljem pristupu zdravstvenoj zaštiti za Rome i putujuće narode u Evropi;
- Preporuka Komiteta ministara BR. 17 (2001) o unaprjeđenju ekonomskih i uslova zapošljavanja za Rome i putujuće narode u Evropi;
- Rezolucija Parlamentarne skupštine BR. 2153 (2017) o promovisanju inkluzije Roma i putujućih naroda;
- Rezolucija Parlamentarne skupštine BR. 1927 (2013) o uklanjanju diskriminacije Romske djece;
- Strateški akcioni plan Savjeta Evrope za inkluziju Roma i Putnika (2020 - 2025);
- Preporuka CM/Rec(2020)2 Komiteta ministara državama članicama o uključivanju istorije Roma i/ili Putnika u školske programe i nastavne materijale;
- Izvještaj i preporuke ECRI24-ja za Crnu Goru;
- Izvještaj i preporuke za sprovođenje Evropske povelje za regionalne i manjinska jezike.

2. Analiza stanja

Analiza faktora okruženja

2.1 Pravno-politički faktori uticaja

U skladu sa prihvaćenim međunarodno-pravnim standardima i pozitivnom zakonodavstvu Crne Gore, zaštita manjina predstavlja obavezu države da pripadnicima manjina obezbijedi sva prava koja uživaju svi građani Crne Gore, uz posebnu obavezu da se manjinama osiguraju dodatna prava kako bi se očuvale njihove specifičnosti – identitet, jezik, kultura, vjera, tradicija, način života. Romi i Egipćani predstavljaju specifičnu manjinsku zajednicu, s obzirom na činjenicu da nisu nacionalno i državno pravno konstituisani i da nemaju državu maticu.
U cilju unapređenja postojećeg stanja i položaja romske i egipćanske zajednice u Crnoj Gori, kao i ostvarivanja Ustavom i drugim pravnim aktima garantovanih prava, te borbe protiv svih oblika diskriminacije i segregacije, Vlada Crne Gore je pripremila Strategiju socijalne inkluzije Roma i Egipćana za period 2021-2025. Usvajanju ovog dokumenta prethodili su drugi strateški dokumenti, primarno Nacionalni Akcioni plan za implementaciju „Dekade uključivanja Roma 2005-2015“, koji je usvojen 2005. godine, sa težnjom da projektima iz oblasti obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i zdravstvene zaštite prekine začarani krug siromaštva i isključenosti Roma iz društvenog života Crne Gore. S obzirom na ograničenost djelovanja Akcionog plana na četiri prioritetne oblasti, Vlada Crne Gore je krajem 2007. godine usvojila Strategiju za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012, nakon čijeg isteka je pripremljen strateški dokument, pod nazivom Strategija za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012 – 2016. Strateški dokument koji je prethodio novoj strategiji nosio je naziv Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. godine.
Prema Ustavu Crne Gore, princip zabrane diskriminacije i jednakosti pred zakonom predstavlja osnovni preduslov za uživanje svih ljudskih i manjinskih prava, koji nije uvijek dovoljan za obezbjeđivanje faktičke jednakopravne manjine sa većinskom populacijom, posebno za zaštitu identiteta manjinskih zajednica.

Shodno navedenom, lokalni akteri iz oblasti obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, zapošljavanja i slično moraju obezbijediti uslove kako bi se gore navedena osnovna i posebna prava Roma i Egipćana kao manjine na što kvalitetniji način i ostvarila.
Plan je u skladu i sa zakonskim normama koje tretiraju pitanja manjinskih naroda, diskriminaciju, obaveznog obrazovanja i zdravstvenog osiguranja.

1) Usklađenost sa Ustavom, zakonskim odredbama, nacionalnim strategijama i propisima

Normativni okvir u okviru kojeg se Crna Gora bavi pitanjem inkluzije Roma i Egipćana, predstavlja mješavinu međunarodnog i nacionalnog zakonodavstva koje se razvijalo u skladu sa međunarodnim konvencijama i primarnim i sekundarnim izvorima prava EU, shodno Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju i prioritetima Evropskog partnerstva. Crna Gora je ratifikovala sve glavne međunarodne sporazume o ljudskim pravima, uključujući Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Konvenciju o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije, Konvenciju o pravima djeteta, kao i konvencije Međunarodne organizacije rada. Ratifikovani su i glavni instrumenti Savjeta Evrope o

manjinskim pravima, uključujući Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima i Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina.

Na nacionalnom nivou, Ustavom i zakonima Crne Gore garantovana su kako osnovna ljudska prava tako i posebna manjinska prava. Ustavom se jemče posebna, manjinska prava i zabranjuje nasilna asimilacija pripadnika manjinskih naroda i obavezuje državu da pripadnike manjinskih naroda zaštiti od iste.

Kada je riječ o nacionalnim dokumentima, napominjemo da je, prije svega, Lokalni akcioni plan usklađen sa:

- Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori za period 2021-2025;
- Strategijom manjinske politike 2019-2023;
- Planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR);
- Nacionalnom strategijom održivog razvoja do 2030;
- Programom ekonomskih reformi Crne Gore (PER) 2021-2023;
- Strategijom za borbu protiv trgovine ljudima 2019-2024;
- Strategijom za prevenciju i zaštitu djece od nasilja 2017-2021;
- Strategijom o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021-2025;
- Strategijom za ostvarivanje prava djeteta 2019-2024;
- Strategijom inkluzivnog obrazovanja 2019-2025;
- Strategijom za mlade 2017-2021.

Pravni okvir

Ustav Crne Gore u članu 8, sadrži opštu zabranu neposredne i posredne diskriminacije »po bilo kojoj osnovi«, dok član 7 propisuje da je „zabranjeno nanošenje ili podsticanje mržnje ili netrpeljivosti po bilo kojoj osnovi". U članu 8 Ustava, propisano je da se neće se smatrati diskriminacijom uvođenje posebnih propisa i mjera koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje nacionalne, rodne i ukupne ravnopravnosti i zaštite lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju, čime su i mjere afirmativne akcije postale ustavna kategorija, u fukciji postizanja opšte jednakosti.

Zakonom o zabrani diskriminacije je zabranjen svaki vid diskriminacije, po bilo kom osnovu idefinisani mehanizmi za zaštitu od diskriminacije, koji obuhvataju postupak po pritužbi pred Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda, kao i sudsku zaštitu kroz postupak koji se vodi po tužbi. Prema članu 5 ovog Zakona, propise i posebne mjere koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje nacionalne, rodne i ukupne ravnopravnosti i zaštite lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju mogu donositi, odnosno uvoditi i sprovoditi, u okviru svojih nadležnosti i ovlašćenja državni organi, organi državne uprave, organi jedinica lokalne samouprave, javna preduzeća i druga pravna lica koja vrše javna ovlašćenja, kao i druga pravna i fizička lica.

Krivični Zakonik Crne Gore, u okviru člana 159, inkriminiše svako kršenje jednakosti građana na osnovu njihove nacionalne pripadnosti ili pripadnosti etničkoj grupi, rasi ili vjeri ili odsutnosti takve pripadnosti, političkog ili drugog mišljenja, pola, jezika, obrazovanja, socijalnog statusa, socijalnog porijekla ili drugog ličnog svojstva. Krivični zakonik obuhvata krivična djela propisana članom 444 (Trgovina ljudima), članom 445 (Trgovina maloljetnim licima radi usvojenja) i članom

446 (Zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu). U vezu sa krivičnim djelom trgovine ljudima se mogu dovesti i krivična djela iz grupe krivičnih djela prOBiv braka i porodice i to: vanbračna zajednica sa maloljetnikom, član 216 KZCG i zapuštanje i zlostavljanje maloljetnog lica, clan 219 KZCG.

Zakon o manjinskim pravima i slobodama propisuje set manjinskih prava i mehanizme zaštite tih prava, posebno u odnosu na postizanje jednakosti sa drugim zajednicama, očuvanje nacionalnog identiteta manjina i djelotvorno učešće u javnom životu. Shodno članu 39, st.2 Zakona, zabranjena je svaka neposredna ili posredna diskriminacija po bilo kom osnovu.

Zakon o crnogorskom državljanstvu uređuje načine i uslove sticanja i gubitka crnogorskog državljanstva, kao i vođenje registra crnogorskih državljana.

Zakonom o strancima 32 su propisani uslovi za ulazak, izlazak, kretanje, boravak i rad stranaca u Crnoj Gori. Zakonom je uređena i procedura utvrđivanja statusa lica bez državljanstva i izdavanja putne isprave za lice bez državljanstva.

Zakon o matičnim registrima reguliše evidentiranje rođenja, zaključenja braka, smrti i drugih zakonom utvrđenih podataka u vezi sa ličnim i porodičnim statusom crnogorskih državljana u Crnoj Gori i drugoj državi, kao i državljana drugih država i lica bez državljanstva nastalim u Crnoj Gori.

Zakonom o vanparničnom postupku, kroz izmjene i dopune iz 2015. godine, uvodi sudski postupak za utvrđivanje vremena i mjesta rođenja za sva lica rođena u Crnoj Gori, izvan zdravstvenog sistema.

Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju se uređuju organizacija i uslovi za obavljanje obrazovnog i vaspitnog rada u oblastima predškolskog vaspitanja i obrazovanja, osnovnog obrazovanja i vaspitanja, srednjeg opšteg obrazovanja, stručnog obrazovanja, vaspitanja I obrazovanja lica sa posebnim pOBrebama i obrazovanja odraslih.

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti se uređuju organizacija, sprovođenje i pružanje zdravstvene zaštite,prava i dužnosti građana u ostvarivanju zdravstvene zaštite, društvena briga za zdravlje građana, prava i obaveze zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika, kvalitet zdravstvene zaštite, kao i druga pitanja od značaja za funkcionisanje zdravstvene zaštite. Članom 12 je propisano da stranac ima pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa ovim zakonom i međunarodnim ugovorom, dok je članom 13 ovo pravo priznato i licu koje traži azil, licu kome je priznat status izbjeglice, licu kome je odobrena dodatna zaštita, odnosno privremena zaštita u Crnoj Gori.

Značaj Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, se ogleda u tome što je prvi put pravo na socijalne usluge definisano kao posebno pravo. Zakon propisuje zaštitu djece, mladih, kao i odraslih i starih lica, između ostalog, onih koji su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i trgovine ljudima ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve, kao i lica kojima je usljed posebnih okolnosti i socijalnog rizika potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite (član 4). Jedan od ključnih principa na kojima počiva pružanje socijalne i dječije zaštite je princip nediskriminacije, tj. zabranu diskriminacije korisnika po bilo kom osnovu.

Porodičnim zakonom je definisana obaveza države u pogledu zaštite djeteta od zanemarivanja, od fizičkog, seksualnog i emocionalnog zlostavljanja. Porodičnim zakonom, u članu 9a propisana je

izričita zabrana tjelesnog kažnjavanja, ili bilo kojeg drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja. Takođe, članom 80 ovog Zakona, predviđena je obaveza bliže saradnje između organa nadležnog za vođenje matičnih registara i organa starateljstva, kako bi se zaštitio interes djeteta u postupku upisa u registar rođenih, u slučaju kada jedan ili oba roditelja djeteta nijesu poznati.

Zakonom o radu, zabranjena je diskriminacija zaposlenih i osoba koje traže zaposlenje na temelju pola, rođenja, jezika, rase, vjere, boje kože, starosne dobi, trudnoće, zdravstvenog stanja ili invaliditeta, državljanstva, bračnog statusa, porodičnih obaveza, seksualne orijentacije, političke pripadnosti ili političkog mišljenja, socijalnog porijekla, imovinskog statusa, kao i članstva u političkim i sindikalnim organizacijama.

Zakon o socijalnom stanovanju, uređuje uslove i način ostvarivanja prava na socijalno stanovanje. Članom 4 ovog Zakona je propisano da prioritet u ostvarivanju prava imaju pripadnici Roma I Egipćana, raseljena lica, interno raseljena lica s Kosova koja borave u Crnoj Gori, stranac sa stalnim nastanjenjem ili privremenim boravkom koji je imao priznat status raseljenog lica ili interno raseljenog lica i žrtve nasilja u porodici.

2.2 Ekonomski faktori

1) Zapošljavanje

Veliki broj pripadnika romsko-egipćanske populacije svoju egzistenciju obezbjeđuje iz sive ekonomije gdje stiču minimalne prihode.
U ovoj oblasti situacija se popravlja zahvaljujući zapošljavanju RE u javnom sektoru i njihovom uključivanju kao posrednika i saradnika u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja i dr. Pozitivan primer je zapošljavanje posrednika. (ukupno 47 – obrazovanje i socijalna inkluzija) čiji je broj ove godine značajno povećan. S druge strane, broj zaposlenih u privatnom sektoru se ne povećava značajno. Takođe, izazov sa programom samozapošljavanja je komplikovana procedura i dokumentacija koju treba popuniti, kao i veliki nameti (porezi i sl.) koje je potrebno platiti tokom rada. Pozitivan napredak je postignut i u akreditaciji programa obuke za RE u oblastima koje su deficitarna na tržištu rada (npr. poslovi u građevinarstvu), pa će to dovesti i do većeg zapošljavanja RE. Izmenama Zakona o socijalnoj i dečjoj zaštiti trebalo bi da se omogući davanje „grejs perioda" u kome se socijalna pomoć ne bi ukidala za lica koja sezonski rade ili započinju privatni biznis.

Prema poslednjim dostupnim podacima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG), nezaposlenost među različitim nacionalnim zajednicama pokazuje značajne razlike: na dan 12.11.2024. godine bilo je 1.153 (661 žena) Roma i Egipćana koji su nezaposleni. U periodu od 1.1.2024 – 12.11.2024. godine na evidenciji ZZZCG evidentirano je 159 novoprijavljenih lica pripadnika romske i egipćanske populacije (94 žene). Sva novoprijavljena lica su informisana o uslugama za tržište rada, mjerama aktivne politike zapošljavanja, pravima i obavezama za vrijeme nezaposlenosti.

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih Roma i Egipćana:

- 1.120 lica ili 97,14% - I stepen stručne spreme (642 žena ili 54,78%);
- 4 lica ili 0,35% - II stepen stručne spreme (3 žene ili 75%);
- 19 lica ili 1,65% - III stepen stručne spreme (9 žena ili 42,86%);
- 8 lica ili 0,69% - IV stepen stručne spreme (5 žena ili 62,5%) i
- 2 lica ili 0,17% - VII-1 stepen stručne spreme (2 žene).

Važno je napomenuti da je Centar za stručno obrazovanje pripremio programe obrazovanja za sticanje stručnih kvalifikacija adekvatnih za uključivanje pripadnika RE populacije:
o pomoćni rukovalac CNC mašinom (II nivo)
o pomoćnik prodavca prehrambenih proizvoda (II nivo)
o Pomoćnik prodavca neprehrambenih dobara (II nivo) i
o Saradnik u socijalnoj inkluziji (nivo IV), što je neophodno za pružanje podrške ugroženim grupama.

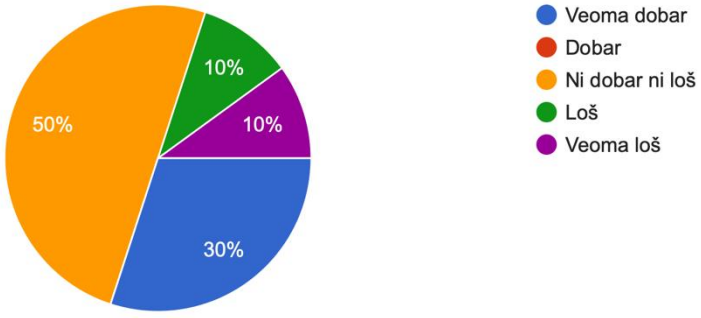
Nizak nivo zaposlenosti Roma i Egipćana je zasnovan na osnovama njihove nepodobnosti tržištu rada i strukturi tog tržišta koja akcenat stavlja na vještine, znanje i lične karakteristike koje većina Roma i Egipćana ne posjeduje. Glavni razlozi niske zaposlenosti Roma i Egipćana se primarno ogledaju u segregaciji ove zajednice, gdje čak i u situaciji nedovoljne konkurentnosti Roma i Egipćana na tržištu rada, drugi faktori kao što su anticiganizam i diskriminatorne prakse poslodavaca, imaju presudni uticaj na njihovu nezaposlenost. Uprkos postojećem pravnom okviru koji zabranjuje sve oblike diskriminacije zasnovane na rasnoj ili etničkoj osnovi, Romi i Egipćani su i dalje suočeni sa nedovoljnom implementacijom zakonodavstva koje treba da obezbijedi primjenu pozitivnih mjera za njihovo zapošljavanje. Zakon o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti predviđa mjere aktivne politike zapošljavanja, uključujući i subvencije za zapošljavanje. Međutim, činjenica je da poslodavci iz javnog i privatnog sektora ne preduzimaju značajnije mjere u cilju primjene politike jednakih mogućnosti za Rome i Egipćane.

Prema podacima ZZZCG biroa rada Herceg Novi dobijenim u okviru zrade ovog LAP-a, na evidenciji ZZZCG biroa rada Herceg Novi trenutno se nalazi 11 lica pripadnika RE populacije.
Od navedenog broj šest lica su žene a 5 muškarci. Obrazovna struktura je takvog karaktera da su većinom lica NK radnici, tačnije od 11 lica 10 ima završenu samo osnovnu školu. Jedno lice je po zanimanju kuvar sa trećim stepenom srednje škole. Do sada nije bilo zainteresovanosti za određeni vid dokvalifikacije ili prekvalifikacije kod pripadnika RE populacije. Uopšte nisu učestvovali u samim programima. U toku 2024. godine zaključno sa 01.10.2024. je bilo angažovano 8 lica na raznim poslovima po osnovu ugovora u radu. U toku 2023. godine je bilo 6 lica a u toku 2022.godine isto 6 lica. Pripadnici RE populacije do sada nisu iskazivali zainteresovanost za grantove za samozapošljavanje.Pripadnici RE populacije su dosta neredovni u procesu samog prijavljivanja i poštovanja samih obaveza kada su prijavljeni na evidenciju ZZZCG. Iako zaposleni u Birou rada apeluju na zajednicu da se uključuje u aktivnosti koje im Zavod nudi, a samim tim i da više poštuju zakonske odrebe u cilju redovnog prijavljivanja na evidenciju ZZZCG, isti se oglušavanju i često su neredovni u javljanjima. Do sada nije bilo zainteresovansti ove populacije za uključivanje u mjere APZ konretno za kurseve bilo kog tipa, kao ni za subvencije.

U okviru izrade LAP-a sprovedeno je tokom novembra 2024. godine anketiranje RE zajednice na uzorku od 10 ispitanika (54.5% žene i 45.5% muškaraca), njih 20% smatra da je položaj RE prilikom zapošljavaja loš dok njih 30% smatra da je njihov položaj veoma dobar. 50% ispitanika se izjasnilo da položaj Roma i Egipćana nije dni dobar ni loš. To u krajnjem znači da se stanje u oblasti zapošljavanja RE zajednice u Herceg Novom ne može smatrati lošim.

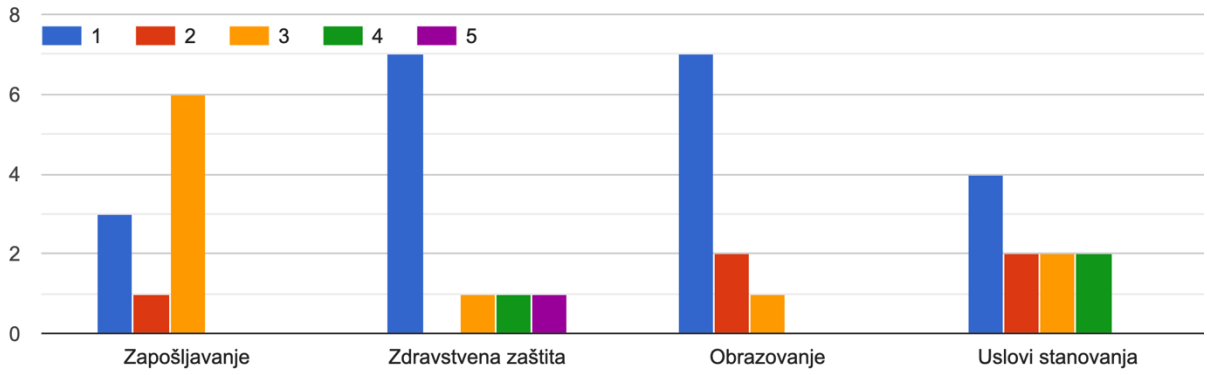
Kakav je po vašem mišljenju položaj Roma i Egipćana kada je u pitanju zapošljavanje ?

10 responses

Prema sprovedenom istraživanju kao najveće probleme koji se tiču života RE zajednice, ispitanici smatraju zravstvenu zaštitu, uslove stanovanja i obrazovanje, dok je zapošljavanje ocijenjeno kao osrdnji problem i uslove stanovanja dok kao najmanje problematične oblasti smatraju zadravstvenu zaštitu i obrazovanje.

U kojim oblastima života su najugroženiji Romi i Egipćani u opštini Herceg Novi(najviše ugrožen-1, najmanje ugrožen-5)?

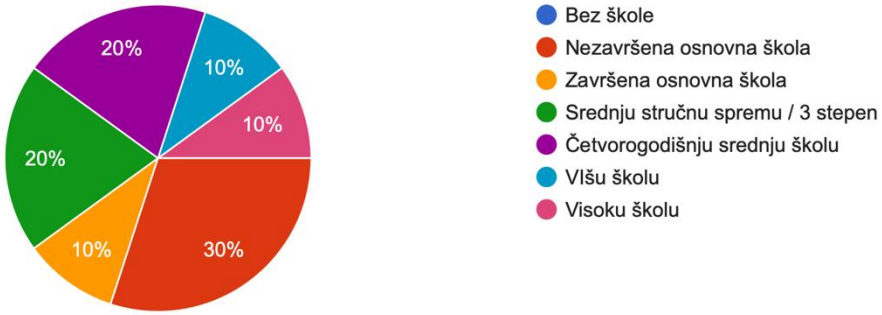

U istraživanju sprovedenom u periodu oktobar-novembar 2024. obrazovna struktura ispitanika bila je sledeća:

Obrazovanje	
Bez škole	30%
Završena osnovna škola	20%
Završena srednja škola	20%
Završena viša škola	10%
Završen fakultet	10%

Koju školsku spremu imate ?

10 responses

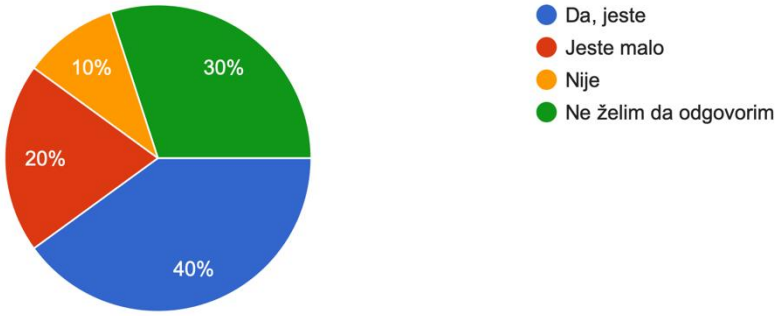

Obrazovna struktura ispitanika ukazuje dodatno na težinu pitanja zapošljavanja.

40% ispitanika smatra da u prethodne dvije godine poboljšan život njihove porodice, 10% smatra da je malo poboljšan položaj dok 10% smatra da njihov položaj nije poboljšan.

Da li je u prethodne 2 godine poboljšan život Vaše porodice?

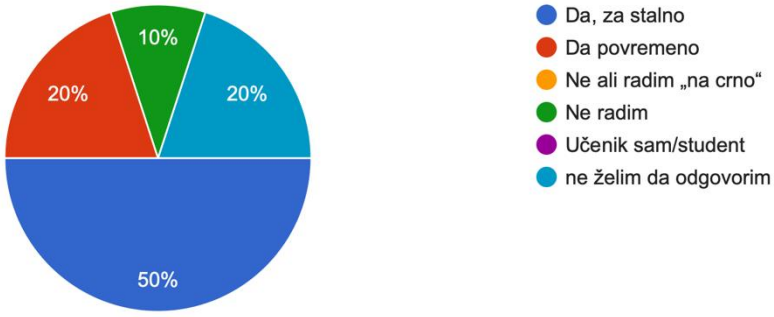
10 responses

Takođe, od ukupnog broja ispitanika njih je u stalnom radnom odnosu je 50%, 20% radi povremeno,dok je 10% nezaposleno, Nije željelo da se izjasni 20% ispitanika.

Da li ste zaposleni?

10 responses

2) Siromaštvo

Stopa siromaštva romske i egipćanske zajednice nekoliko puta je veća nego stopa siromaštva drugih (etničkih) grupa u Herceg Novom. Materijalne i finansijske prilike RE populacije daleko su teže nego materijalne prilike većinskog stanovništva koje živi u siromaštvu. Za Rome i Egipćane su aktivnosti u neformalnoj sivoj ekonomiji važan i veoma često i jedini izvor prihoda. Socijalna je pomoć jedan od izvora prihoda u značajnom broju domaćinstava. Jedan od glavnih problema za dobijanje socijalne pomoći sa kojim se suočavaju Romi i Egipćani jeste neregistrovanje. Neregulisan pravni status predstavlja krajnji oblik socijalne isključenosti i onemogućava građanima romske i egipćanske zajednice da imaju pristup socijalnim službama.
Prema podacima iz upitnika i istraživanja u okviru pripreme ovog LAP-a, 70% ipsitanuka smatra da je položaj Roma i Egipćana u ovoj opštii osrednji (ni dobar ni loš), 10% smatra da je je njihov položaj dobar dok 20% nije htjelo da se izjasni.

Za takvo stanje 20% ocjenjuju da su najodgovorniji građani većinske populacije, dok njih 40% smatra da su za loš položaj odgovorni sami RE. Za položaj zjaednice ispitanici 20% ispitanika odgovornim smatraju lokalnu vlast a isto toliko (20%) I nevladine organizacije iz Herceg Novog.

2.3 Socijalni faktori

Prema postojećim podacima iz posljednjeg Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori iz 2023. godine, **5.629** lice romske nacionalnosti, što predstavlja 0,90% ukupnog stanovništva. Populacija Egipćana broji **1.665** osobe ili 0,27% ukupne populacije.
Najveći broj pripadnika ove populacije živi na teritoriji Podgorice. (Romi-3.431, Egipćani-528), zatim Nikšića (Romi-483, Egipćana- 462), Beranama (Romi-542, Egipćani-243), Herceg Novog (Romi-269), Tivta (Romi-52, Egipćani-187), Bijelog Polja (Romi-134).

Tabela 1. Broj pripadnika RE populacije po nacionalnoj, odnosno etničkoj pripadnosti prema popisu iz 2023 godine.

Nacionalna zajednica	Broj stanovnika	% u odnosu na ukupa broj stanovnika
Crnogorici	256. 436	41,12%
Srbi	205.370	32,93%
Bošnjaci	58.956	9,45%
Albanci	30.978	4,97%
Muslimani	10.162	1,63%
Hrvati	5.150	0,83%
Romi	**5.629**	**0,90%**
Egipćani	**1.665**	**0,27%**

1) Građanski statust i lična dokumenta

Jedan od najizraženijih problema sa kojim se generalno suočavaju Romi i Egipćani jeste podatak da određeni broj građana ove populacije pripada kategoriji “pravno nevidljivih” lica, odnosno kategoriji lica koja nisu priznata kao subjekti prava jer nisu upisana u matične knjige rođenih, nemaju državljanstvo i ostalu identifikacionu dokumentaciju, koja im je neophodna za normalnu funkcionisanje i organizaciju života.

Nedostatak ličnih dokumenata i nemogućnost pravne registracije ima za posljedicu da pripadnici romske i egipćanske populacije u Herceg Novom ne mogu pristupiti tržištu rada, obrazovnom sistemu, ne mogu ostvarivati socijalnu i zdravstvenu zaštitu, itd. Navedena činjenica utiče na veći nivo marginalizacije Roma i Egipćana društvu, gdje se kao glavni razlozi za neposjedovanje ličnih dokumenata javljaju rođenje van zdravstvenih ustanova i činjenica da značajan broj Roma i Egipćana predstavljaju interno raseljena lica.
Prema podacima Centra bezbjednosti-Odjeljenje bezbjednosti Herceg Novi u 2024. godini nije bio pdnijetih zahtijeva za izdavanje dokumenata pripadnicima romske I egipćanske zajednice.

2) Obrazovanje

Na nivou Crne Gore u predškolskom vaspitanju i obrazovanju u školskoj 2023/2024. godine upisano je 288 djece. U osnovne škole školske 2023/2024. godine od I do IX razreda upisano je 1794 učenika osnovnih škola. U srednjim školama tokom školske 2023/2024. godine 193 učenika RE populacije je pohađalo nastavu (85 muških - 64 ženskih). Što se tiče studenata RE populacije, po Konkursu za dodelu stipendija, akademska 2023/2024. ima 18 RE učenika. Procenat romske i egipćanske djece koja pohađaju program obrazovanja u ranom detinjstvu značajno se povećao. U 2021. godini procenat djece je bio 16% (u vrtić je upisano 180 djece), dok je 2023. godine iznosio 61% (u vrtić je upisano 295 djece). Broj učenika koji su završili osnovnu školu 2021. godine (108) i broj učenika koji trenutno pohađaju 9. razred osnovne škole (122), pa je povećanje u odnosu na 2021. godinu za 32,52%. Broj učenika koji su završili treći i četvrti razred srednje škole u 2021. godini iznosio je 31. Ukupan broj učenika koji trenutno pohađa srednju školu je 214, pa je povećanje u odnosu na 2021. godinu za 11,4%.
To su takođe značajna povećanja koja ukazuju na poboljšanje stanja u oblasti obrazovanja kada je u pitanju cijela teritorija Crne Gore.

Stvaranje uslova za pružanje kvalitetnog obrazovanja za sve građane predstavlja jedan od osnovnih razvojnih parametara društva, gdje poseban značaj mora biti pružen napretku u obrazovanju manjina čiji je položaj nepovoljan, kao što je to slučaj sa građanima romske i egipćanske zajednice. Kvalitetan obrazovni sistem može pomoći da se nadomjesti socijalno nepovoljan položaj, unaprijede iskustva vezana za učenje, da djeca ostvare svoje potencijale i, najvažnije, da se pripreme za aktivnu integraciju u društvo. Sa druge strane, nizak kvalitet obrazovanja utiče na visoku stopu napuštanja školovanja od strane učenika iz romske i egipćanske zajednice, do koje dijelom dovodi neefikasnost školskih sistema da ih zadrže. Kvalitet obrazovanja je to što Romi i Egipćani dobijaju u školama, a što je od suštinskog značaja za uspjeh u školi i akademska postignuća, kao i za unapređenje mogućnosti za uspješno uključenje Roma i Egipćana u tržište rada i društvene tokove. Važno je ukazati da diskriminacija i segregacija Roma i Egipćana ne prestaje sa njihovim ulaskom u škole zajedno sa većinskim stanovništvom. Djelotvorne politike i aktivnosti za borbu protiv diskriminacije i segregacije mora da prati djelotvorna nastavna praksa, kako bi se poboljšala postignuća i smanjilo napuštanje školovanja.

U predškolskoj ustanovama u 2023/2024. godini upisanoi je 21 djece romske i egipćanske popualcije.
Na osnovu STUDIJA SLUČAJA-Obrazovni rad sa djecom i mladima RE populacije koju su pripremile tri stručnjakinje iz JPU „Naša radost“ u periodu avgust-septembar 2024., upisana djeca re populacije su polaznicu sledećih grupa:

Struktura upisane djece po vaspitnim grupama i jedinicama							
Vaspitna grupa/vaspitna jedinica	**Igalo**	**Topla**	**Savina**	**Zelenika**	**Bijela**	**Zadužbina**	**Ukupno**
ml. jaslična	-	-	2	-	-	-	2
St. jaslična	-	-	5	-	-	-	5
Mlađa vrtićka	1	-	2	-	1	-	4
Srednja vrtićka	2	-	3	-	-	-	5
Starija vrtićka	2	1	1	-	1	-	5
Ukupno:	5	1	13	-	2	-	21

Studija slučaja ukazuje na problem mali prosjek dolazaka djece.
Kako bi dublje razumijeli problematiku nedovođenja djece u vrtic tokom 2023/2024.god. sa roditeljima djece Re populacije realizovana je anketa koja se odnosila na njihovo zadovoljstvo uslugom koju nudi vrtic. U ovoj anketi je učestvovalo 12-od roditelja i ovo su rezultati:

- Od 12 roditelja njih 8-oro se izjasnilo da njihova djeca rado idu u vrtic, dok 4-oro da to zavisi od situacije.
- Komunikacija i obavještenja o radu vrtića i aktivnostima u vrtiću troje roditelja dobija od djeteta, 2 se informiše sa oglasnih table i kroz razgovor sa vaspitačicama 6, putem Viber grupa 7 roditelja (višestruki izbor odgovora).
- Od 12 roditelja 9 ih se izjasnilo da redovno dovode djecu u vrtić, troje da njihova redovnost zavisi od organizacije u porodici.
- Na pitanje kako se oni kao roditelji osjećaju u vrtiću njih 9- se osjeća dobrodošlo a troje cijenjeno i uvaženo.
- Za promociju romske kuture petoro roditelja se izjasnilo da treba raditi na istoj, 7 da to nije potrebno.
- Za učešće u realizaciji v-o rada (gost u grupi) 4 roditelja se izjasnilo da su saglasni, 6 da nisu zainteresovani za ovakav vid angažovanja, 2 bi se uključilo ali nisu sigurni na koji način to da učine.

Za razliku od ankete koja je sprovedena u decembru 2023.god. roditelji su grupnim vaspitačicama iznosili sledeće razloge opravdanja za neprisustvo djece u vrtiću tokom 2023/2024.god.:

1. Sezonske bolesti
2. Porodična putovanja
3. Organizacija porodičnih obaveza

Kako se razlog organizacije porodičnih aktivnosti poklapa sa odgovorima u anketi, a kako nema izravanog odgovora na pitanje zašto neka upisana djece u vrtić 2023/2024.god. nisu boravila u njemu ili jesu manje od 5 dana tokom cijele godine, i pored činjenice da je boravak djece u vrtiću potpuno besplatan, autorke studije slučaja postavljaju sledeću hipotezu: ***Djeca Re populacije ne pohađaju redovno vaspitno-obrazovne ustanove zbog nemogućnosti da se unutar porodice organizuje ispraćaj djece do najbližeg vrtića.***
U sklopu analize, autrke su obišle devet porodica i konstatovali sledeće:

- ✓ Da djeca žive u proširenim, višegeneracijskim porodicama i sa većim brojem djece od dvoje

- ✓ Da su očevi dominantno nosioci materijalne obezbjeđenosti porodice
- ✓ Da su majke –najčešće nezaposlene i preuzimaju potpuno brigu o djeci i porodici
- ✓ Da majke nisu nezavisne u funkionisanju u svakodnevnim aktivnostima-ne voze automobile, zavise od drupih članova porodice
- ✓ Ima porodica koje žive u odličnim uslovima ali ima porodica koje žive na rubu egzistencije (drugi u manjem broju)

Pema Analizi potreba za uspostavljanje usluga za romsku i egipćansku djecu u Crnoj Gori [18] (rađena za cijelu teritoriju rne Gore), veoma mali broj djece od 3 do 6 godina uključen u pohađanje predškolske ustanove. Samo 11% djece ide u vrtić dok čak 89% djece predškolskog uzrasta ne pohađa vrtić. Roditelji ispitane djece nemaju informacije o značajnosti uključivanja njihove djece u vrtić i pozitivnih uticaja na kognitivni i socio-emocionalni razvoj djece. Ulogu vrtića uglavnom posmatraju kao podršku za fizičku brigu o djetetu. Uglavnom smatraju da nije značajno da djeca idu u vrtić jer se o djeci brinu članovi porodice kao što su nezaposlene majke, bake, nevjeste i drugi.

U opštini Herceg Novi je situacija drugačija i procjena članova i članica Radne grupe koja je pripreila ovaj LAP je da je u predškolske ustanove uključeno oko 85% djece romske i egipćanske populacije. U Herceg Novom je aktivan tim za inkluziju djece RE populacije i podršku njihovim roditeljima. Cilj rada ovog tima je:

1. Obuhvatiti što veći broj djece predškolskog uzrasta u redovan vaspitno-obrazovni proces,
2. Motivacija roditelja i stvaranje partnerskih odnosa između roditelja i ustanove.

Tim za RE populaciju u skladu sa svojim ciljevima tokom godine radio je aktivno na širenju mreže svojih djelovanja u više pravaca. Poseban akcenat stavljen je na plasiranju politike pristupačnosti prema ovoj osjetljivoj populaciji. Kontinuiranim praćenjem dolaznosti djece RE populacije i stalnim kontaktom sa roditeljima stvarali su bazu povezanosti i brige. Vaspitači i koordinator tima na mjesečnom nivou pišu izvještaje o svim akcijama koje sprovode, kao i o dolaznosti djece , reagovanje na aktivnosti, posebne izazove ukoliko ih je bilo i slično.

Tim za RE populaciju je u saradnji sa“ NVO Mladi Romi“ organizovao okrugli sto pod nazivom „Saradnjom do kvalitetnijeg obrazovanja“ . Učesnici su bili predstavnici: vrtića, škola kao i saradnici za socijalnu inkluziju. Cilj organizacije ovakvog vida saradnje je definisanje izazova sa kojima se susreću institucije pojedinačno , kada je ova tema u pitanju, kao i naođenje mogućih rješenja međusobne saradnje i uzajamnog djelovanja. Svakako zaključak je da povezanijim međusobnim odnosom se može brže, lakše, adekvatnije odgovoriti na izazove koje ova problematika sa sobom nosi.

Sa ciljem promovisanja upisa u vrtić, Tim za RE populaciju obišao je naselja u kojima prvenstveno žive Romi. U saradnji sa predstavncima zajedice došli su do saznanja koje porodice imaju djecu vrtićkog uzrasta, te sa tim porodicama stupili u kontakt. U sklopu ovih aktivnosti obišli su osam porodica.

U JU OŠ Dašo Pavičić u školskoj 2023/24 godini pohađa ukupno 25 učenika RE populacije, od kojih dječaka ima : 15, dok djevojčica ima : 10. U školskoj 2024/25 godini pohađa ukupno 25 učenika , od kojih je dječaka : 14, a djevojčica je : 11.

Iz JU OŠ Dašo Pavičić nisu izdvojena sredstava koji su direktno namjenjena za pripadnike RE populacije koji pohađaju navedenu osnovnu školu. U JU OŠ Dašo Pavičić organizovan je prevoz za sve učenike pa tako i pripadnike RE populacije koji pohađaju područnu školu u Sutorini.

[18] Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu Crne Gore (decembar 2020.) https://www.zsdzcg.me/biblioteka/analize-i-istrazivanja

U JU OŠ Dašo Pavičić angažovan je jedan Saradnik u socijalnoj inkluziji RE populacije u obrazovanju za potrebe djece koja dolaze iz RE populacije. Smo jedan učenik je u školskoj 2024/25 godini izgubio status redovnog učenika napuštanjem osnovne škole uslijed navršavanja 16 godina starosti. U školskoj 2024/25 godini jedna učenica koristi produženi boravak. U školskoj 2023/24 godini dvije učenice su izrazile talenat iz sporta multidisplinarno .
Djeca do sada nisu iskazivala potrebu za tutorstvom (u slučaju da slabije govore i razumiju službeni jezik). Svi učenici tečno govore i razumiju službeni jezik u upotrebi u Crnoj Gori.

Informacije o napuštanju ili neredovnom pohađanju škole, Centar za socijalni rad dobija uglavnom od škola, radi preduzimanja mjera i aktivnosti iz nadležnosti CSR. Po saznanju da neko dijete romske i egipćanske nacionalnosti neredovno pohađa osnovnu školu CSR je preduzimao niz mjera i aktivnosti vezanih za preventivne mjere organa starateljstva i osnaživanje porodičnih kapaciteta kroz razgovore sa roditeljima, terenskim obilascima porodica, pružanje materijalne pomoći, organizovanje savjetodavno-edukativnog rada sa djecom i roditeljima u cilju razvijanja svijesti o značajnosti obrazovanja, izgrađivanje mreže podrške sa drugim resursima u lokalnoj zajednici radi kontinuiranog praćenja i pružanja pomoći i podrške djeci.

U Srednju školu "Ivan Goran Kovačić" u školskoj 2024/2025 upisano je ukupno 14 učenika/ica (9 djevojčica i 5 dječaka) romske I egipćanske populacije. 5 učenika upisano u prvi razred (1 je ponavljao razred)-1 učenica je već isključena iz škole zbog neprimjernog ponašanja i upisana u vanredne učenike sa pravom polaganja razrednog ispita u junskom roku. 6 učenika upisano u drugi razred (1 učenica se udala), 3 učenika su upisana u treći razred od kojih je jedan maturant, jer pohađa trogodišnju trgovačku školu.
U toku je prikupljanje dokumentacije za dodjelu stipendija, a svi učenici ove populacije su obavješteni o đačkima stipendijama koje dodjeljuje nadležno Ministarstvo.
Školske 2023/4 godine je bilo upsano 15 učenika. Sa uspjehom maturiski ispit završilo njih troje. Do sada nije bio mentora/sradnika u nastavi u srednjoj školi.

3) Zdravstvena zaštita

U oblasti zdravstvene zaštite RE populacije na nivou Crne Gore nisu sprovedena sveobuhvatna novija istraživanja, a najnoviji dostupni podaci odnose se na istraživanje UNDP-a[19] iz 2017. godine, prema kojem je 95% RE populacije imalo zdravstvenu zaštitu. Zdravstvena zaštita je u direktnoj vezi sa pitanjem ličnih dokumenata, a podaci iz različitih izvora ukazuju da je još uvek značajan broj pripadnika RE populacije koji nisu rješili pitanje ličnih dokumenata. S druge strane, stepen diskriminacije prema RE u oblasti zdravstvene zaštite veći je u odnosu na druge kategorije u Crnoj Gori. U 2022. godini iznosi 32,3% i veći je za 6,5% u odnosu na 2020. godinu.[20]

Kada je pitanju zdravstvena zaštita građani romske i egipćanske zajednice nailaze na mnogobrojne prepreke u pogledu pristupa sistemu zdravstvene zaštite, kao što su odsustvo informacija i znanja, jezičke barijere, finansijske barijere, neregistrovanost boravka i diskriminacija.
Građani romske i egipćanske zajednice nailaze na mnogobrojne prepreke u pogledu pristupa sistemu zdravstvene zaštite, kao što su odsustvo informacija i znanja, jezičke barijere, finansijske barijere, neregistrovanost boravka i diskriminacija. Zdravstveni sistem Crne Gore dizajniran je na principu pružanja besplatne zdravstvene zaštite svim kategorijama stanovništva, pri čemu zdravstveni sistem ima ugrađene mehanizme za pomoć i podršku socijalno marginalizovanih

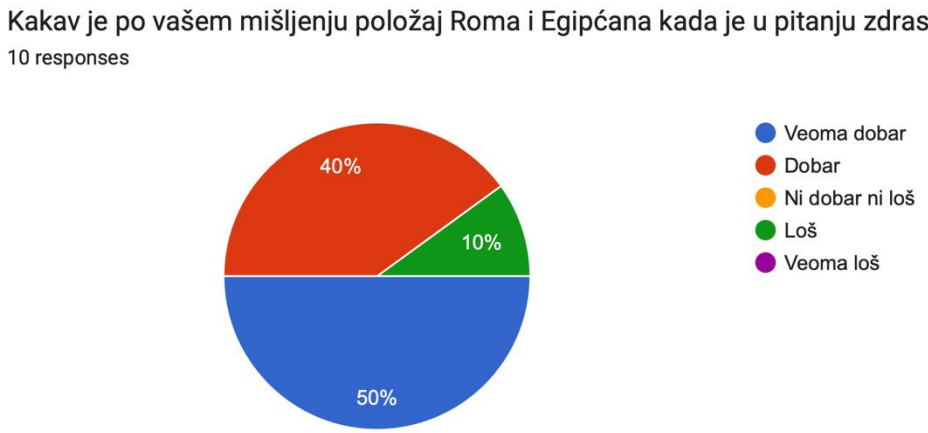
[19] UNDP report: https://www.undp.org/eurasia/publications/regional-roma-survey-2017-country-fact-sheets
[20] Socioekonomski položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/01/Socioekonomski-polozaj-Roma-u-Crnoj-Gori-web.pdf

društvenih grupa. Međutim, činjenica je da nedovoljno korišćenje zdravstvenog sistema ukazuju na to da je značajan broj Roma i Egipćana isključen iz mnogobrojnih vidova javnih usluga koje se pružaju od strane zdravstvenih ustanova, a pristup zdravstvenim uslugama ograničen je postojanjem različitih sistemskih barijera kao što su nedovoljan nivo obrazovanja i informisanosti o zdravstvenoj zaštiti koja im stoji na raspolaganju.

Kada je u pitanju vakcinacija djece iz RE zajednice, svake godine pedijatrijska služba obavlja redovnu vakcinaciju. U Domu zdravlja Herceg Novi sprovode se edukacije za RE zajednicu vezano za preventivne preglede, reproduktivno zdravlje i sl. Takođe, sprovode se edukacije namjenjene učenicima a koje se tiču reproduktivnog zdravlja i polno prenosivih bolesti i zaštite.
Lica koja ne posjeduju dokumenta ostvaruju ipak zdravstvenu zaštitu, upućuju se na medijatora radi registracije u sistemu ali neophodne usluge se realizuju.

JZU Dom zdravlja Herceg Novi na godišnjem nivou redovno sprovodi aktivnosti periodičnih obilazaka neformalnih romskih naselja kako zbog zdravstvenih pregleda, informisanja o značaju zdravstvene zaštite, tako i zbog vakcinacije djece. Takođe, u periodu od protekle četiri godine, sproveden je niz aktivnosti informisanja pripadnika RE populacije o pravima koja mogu ostvariti u zdravstvenim ustanovama, programima antituberkuloznih (mini sistemskih) i ginekoloških pregleda.

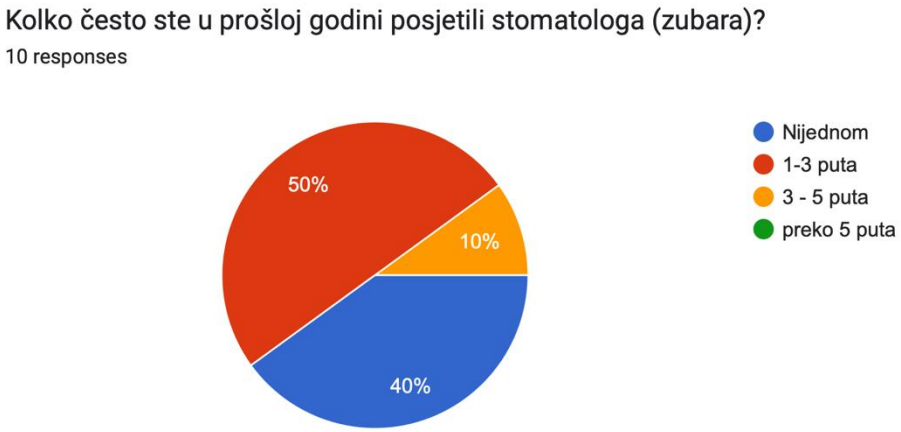
Prema sprovedenom istraživanju u okviru izrade LAP-a u periodu novembar-decembar 2024. godine 90% ispitanika smatra da je zdravstvena zaštira romske i egipćanske populacije veoam dobra i dobra dok 10% smatra da je loša.

Prema istom istraživanju od ukupno 100% ima ovjerenu zdravstvenu knjižicu. Takođe, 100% ispitanika je u prošloj godini posjetilo ljekara. Njih 100% ima izabranog ljekara. Iz preventivnih razloga samo 10% ispitanika nije u prethodnoj godini posjetio ljekara, dok je 60% ispitanika psjetilo ljekara 1-3 puta tokom prethodne godine iz preventivnih razloga.

Stomatologa u prethodnoj godini nije uopšte posjetilo 40%) dok je 60% posjetilo stomatologa 1-3 puta odnosno više od 3 puta tokom godine.

4) Socijalna i dječja zaštita

Jedan od glavnih problema za dobijanje socijalne pomoći sa kojim se suočavaju Romi i Egipćani jeste neregistrovanje. Neregulisan pravni status predstavlja krajnji oblik socijalne isključenosti i onemogućava građane romske i egipćanske zajednice da imaju pristup socijalnim službama. Opšte prepreke na putu korišćenja socijalnih usluga kada je riječ o romskoj i egipćanoskoj zajednici obuhvataju odsustvo informacija o raspoloživim službama i socijalnim davanjima, kao i jezičke barijere i višestruke vidove diskriminacije. Za siromaštvo karakteristične su i rodne predrasude, kao i činjenica da ono posebno pogađa žene i djecu. Romi i Egipćani su suočeni sa problemom pristupa javnim socijalnim uslugama kada je riječ o obrazovanju, zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, kao i sa odsustvom znanja i nepoznavanjem jezika, diskriminacijom i siromaštvom.

Prema Analizi istraživanja socijalnie pomoći romskih i egipćanskih porodica oko 12% romskih i egipćanskih domaćinstava nema nikakvih prihoda, a oni koji imaju prihode imaju prosječno po domaćinstvu između 150,00 i 200,00 eura. U 60% slučajeva značajne prihode romskih i egipćanskih porodica predstavljala je socijalna pomoć koja im se pruža u različitim oblicima; 19 % Roma i Egipćana prijavilo je da koristi usluge Centra za socijalni rad, u najvećem broju slučajeva jednokratnu novčanu pomoć. U situacijama kada se prima socijalna pomoć na osnovu podataka

utvrđeno je da je u prosječnom iznosu od 120,00 eura mjesečno. Jednokratnu novčanu pomoć jednom godišnje dobija oko 7% Roma i Egipćana, uz isto tako 6,5% onih koji primaju ovaj vid pomoći nekoliko puta godišnje. Kada dobijaju jednokratnu novčanu pomoć riječ je o iznosu od 15-20 eura. Osim novčane pomoći, podaci pokazuju da Romi i Egipćani dobijaju pomoć u hrani (15,5%),odjeći (17,2%),obući (16,00%), posteljini (11,00%), ogrijevu (10,00%), sredstva za higijenu (10,00%), građevinski material (7,00%). Usluge besplatnih dnevnih obroka koristi redovno oko 5% Roma i Egipćana. Invalidninu kao vid materijalne pomoći prima 4% Roma i Egipćana. Dječiji dodatak prima oko 20% Roma i Egipćana. Pomoć u školskom priboru dobilo je oko 25% djece, finansijsku naknadu za porodilje oko 13%. Pravo na besplatan odmor i rekreaciju je koristilo 4% Roma i Egipćana, a nešto manji broj oko 3% onih koji su koristili novčanu pomoć za plaćanje vrtića djeci.

Nasilje u porodici predstavlja poseban oblik nasilja kojim se krše prava na život, slobodu, fizički, psihički i seksualni integritet, bezbjednost i ljudsko dostojanstvo člana porodice. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Crne Gore definiše „nasilje u porodici" kao činjenje ili nečinjenje člana porodice kojim se ugrožava fizički, psihički, polni ili ekonomski integritet, mentalno zdravlje i spokojstvo drugog člana porodice, bez obzira na mjesto gdje je učinjeno.

Porodično nasilje koje u velikoj mjeri pogađa romsku i egipćansku zajednicu, se primarno odvija kroz različite vidove psihičkog, fizičkog, seksualnog i materijalno-ekonomskog zlostavljanja. Iako precizni podaci o obimu nasilja u porodici nedostaju, budući da se većina nasilnih činova odvija unutar relativno zatvorene i patrijarhalne zajednice i najčešće ostaje prećutkivana. S druge strane, postoje žene iz romske i egipćanske zajednice koje su izolovane od većinske populacije, što im ograničava pristup javnim ustanovama i službama koje se bave nasiljem nad ženama, ali taj broj je sve manji u našoj opštini. U slučajevima kada pristup uslugama nije fizički prepreka, kvalitet usluga i stav pružalaca usluga o nasilju nad ženama, posebno nasilju u porodici, vodi ka stvaranju barijera i smanjuje povjerenje žrtava prilikom obraćanja takvim službama.

Rezultati istraživanja o nasilju u porodici na reprezentativnom uzorku od 643 pripadnika romske i egipćanske populacije potvrdilo je da su Romkinje i Egipćanke konstantno u okviru svoje etničke zajednice suočavaju sa nasiljem (oca, brata,supruga, svekra, pa čak i svekrve). Kao najčešće razloge nasilja u porodici ispitanice su navodile: tradiciju, alkohol, narkotike,siromaštvo, nizak nivo obrazovanja. Rezultati govore da žena u romskoj i egipćanskoj porodici ima podređeniji položaj i da je bila izložena različitim oblicima nasilja. Romkinje i Egipćanke su primarnom socijalizacijom prihvatile matrice nasilničkog ponašanja prema njima kao potpuno prirodne,što se zaključilo prema njihovom odnosu prema nasilju.
Centar bezjednosti ne vodi evidenciju po nacionalnoj pripadnosti kada je u pitanju nasilje u porodici pa u ovoj oblasti nema detaljnijih podataka.

Istraživanje Centra za romske inicijative potvrđuje da su dječji, prisilni i ugovoreni brakovi još uvijek veliki problem u romskoj i egipćanskoj zajednici, koja su potvrđena sledećim podacima: u 59,1% slučajeva odluku o sklapanju braka donose roditelji, u 52% ispitanice ističu da one same ne biraju partnere, kao ni trenutak kada će ući u brak, već da u njihove ime to čine roditelji, šira porodica ili staro vijeće; da 44,2% djevojaka do samog ulaska u brak nije čak ni poznavalo svog budućeg muža. Zabrinjavajuće je da je pomenuto istraživanje pokazalo da do navršenih 18 godina u brak ulazi čak 72,4% ispitanika (period između 12-17. godina).
Prema podacima Centra bezjednosti u 2024. godini podnijeta je jedna krivična prijava protiv punoljetnog lica iz Podgorice zbog stupanja u brak sa maloljetnim licem iz Podgorice.

Problem dječjeg prosjačenja predstavlja problem gdje se u najvećem broju slučajeva kao žrtve ekspoloatacije javljaju djeca iz romske i egipćanske zajednice. Primarno se radi o djeci koja ne pohađaju škole, nemaju zdravstveno osiguranje niti su upisana u matične knjige. Uslovi u kojima se djeca nalaze, žive i provode svoje djetinjstvo na ulici predstavlja jedan od najtežih i najgrubljih oblika povreda prava djeteta. Naime, takve životne okolnosti djeci uskraćuju mnoga prava zagarantovana UN Konvencijom o pravima djeteta, kao što su prava iz socijalne zaštite, zdravstene zaštite i dr. Djeca iz romske zajednice koja se bave prosjačenjem i žive na ulici izložena su riziku da budu predmet ekonomskog i seksualnog iskorištavanja, podpadanja pod ropski položaj i položaj sličan ropskom kao i predmet trgovine ljudima.
Prema podacima Uprave policije-Odjeljenje bezbjednosti Herceg Novi,

- u 2023 god. podnešena je 3 prekršajna prijava protiv 3 lica pripadnika romske egipćanske zajednice, zbog prosjačenja
- U 2024 god. nije bilo podnijetih prijava

Aktivnosti i mjere koje su centri za socijalni rad preduzimali nakon prijavljivanja dječjeg prosjačenja ogledaju se u različitim oblicima materijalne i nematerijalne pomoći i podrške, štiteći najbolji interes djeteta. Izdvojene su sledeće aktivnosti i mjere: evidentiranje slučaja i procesuiranje prema pravosudnim organima, izrade procjene rizika i izrade individualnog i porodičnog plana usluga; izricanje od strane organa starateljstva mjere nadzora nad vršenjem roditeljskog prava; kontinuiran savjetodavni rad sa porodicom radi preveniranja ponovnog prosjačenja, zloupotrebe i zanemarivanja potreba djece; upućivanje djeteta na uslugu smještaja u ustanovu ili prihvatilište; pružanje materijalne pomoći kroz uključivanje porodice na korišćenje prava na materijalno obezbjeđenje i obezbjeđivanje jednokratne novčane pomoći; razvijanje mreže podrške sa svim drugim sistemima u lokalnoj zajednici kao što su saradnja sa policijom i školama, saradnja sa Crvenim krstom, NVO –ima koji se bave romskom problematikom, saradnja sa narodnom kuhinjom, obezbjeđivanje obuće i odjeće, igračaka, životnih namjernica.

Korisnici prava i usluga iz domena socijalne i dječje zaštite koriste i pravo subvencije na struju, jednokratne novčane pomoći, ljetovanje i zimovanje djece na Ivanovim koritima, besplatne udžbenike, besplatno korišćenje vrtića.

Takođe Centar za socijalni rad pruža kontinuiranu podršku romskoj zajednici u Herceg Novom, kroz savjetodavnoterapijski rad na terenu, u vidu osnaživanja kapaciteta porodica, jačanja motivisanosti za obrazovanje, zaposlenje i unapređenje životnog funkcionisanje.

Analizirajući službene evidencije Centra za socijalni rad Herceg Novi, korisnika osnovnih materijalnih davanja i usluga socijalne i dječje zaštite, a koje se tiču ciljne grupe, nacionalne manjine u Herceg Novom, Roma i Egipćana, evidentno je da ova populacija tj. ukupno njih 139 koristi pet vrsta prava/usluga, od čega je najviše onih koji koriste dječiji dodatak (94 osobe) i dodatak za njegu i pomoć (14 osoba), dok je najmanje, ali i ujednačeno onih koji koriste materijalno obezbjeđenje porodica (6 porodice), usluge dnevnog boravka za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju (3 osobe) i ličnu invalidninu (2 osobe). Pravo na troškove ishrane u predškolskim ustanovama (20 osoba)

Ispitanici koji nisu korisnici materijalnih prava preko Centra za socijalni rad istakli su da je njih 72% tražilo pomoć preko CSR, ali da pomoć nisu dobili iz niz razloga: neregulisanog pravnog statusa u Crnoj Gori, obezbeđenja dodatne dokumentacije iz matične države kao što su listovi nepokretnosti i potvrde da nisu korisnici materijalnih davanja u državi porjekla, neregulisanja pravnog statusa djece, razvoda roditelja i nedefinisanja alimentacije. Veoma je interesantan podatak nemogućnosti dobijanja materijalnih prava preko CSR zbog neregulisanja pravnog

statusa djece u Crnoj Gori iako njihovi roditelji imaju regulisan pravni status u Crnoj Gori. Istakli su da nisu u mogućnosti da djeci obezbjede lična dokumenta Crne Gore iako su ista rođena u Crnoj Gori. Takva djeca uglavnom nemaju državljanstvo niti jedne države i nevidljiva su u sistemu socijalne i zdravstvene zaštite.

Korisnici materijalnih davanja preko CSR po osnovu romske i egipćanske pripadnosti

Centar za socijalni rad	Materijalno obezbeđenje(broj porodica)	Dodatak za njegu I pomoć	Lična invalidnina	Dječji dodatak (broj korisnika)	Jednokratna novčana pomoć
Herceg Novi	6	14	2	94	9

Djeca korisnici usluga smještaja i servisa podrške za život u zajednici

Centar za socijalni rad	Dječji dom "Mladost"Bijela	JU Centar "Ljubović" Podgorica	Porodični smještaj/hraniteljstvo	Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju	Prihvatilište u Bijeloj za djecu žrtve porodičnog nasilja
Herceg Novi	0	0	0	3	1

Prema sprovedenom istraživanju u okviru izrade LAP-a u periodu oktobar-novembar 2024. godine ispitanici su se u prethodnoj godini za neki vid pomoći obraćali socijalnim ustanovama, opštinskim organima, NVO. 70% ispitanika se nije nikome obraćalo za pomoć u prethodnoj godini. Glavni razlog su što im nije bila potrebna pomoć dok 12,5% kao razlog navodi loša iskustva iz prethodnog perioda kada nisu nailazili na razumjevanje.
Najčešći vid pomoći koja je dodijeljena onima koji su tražili pomoće je hrana, ogrijev, sredstva za higijenu.

5) Diskriminacija

Stepen diskriminacije Roma i Egipćana u Crnoj Gori je i dalje visok i iznosi 21,3%, iako je manji za 0,9% u odnosu na 2020. godinu kada je iznosio 22,2%.[21] S druge strane, na osnovu vrijednosti pokazatelja učinka, može se uočiti smanjenje etničke distance prema RE populaciji, koja na kraju 2023. godine iznosi 0,356, u odnosu na 0,55 u 2021. godini. [22]
Izvještaj o položaju Roma i Egipćana u Crnoj Gori[23] koji je pripremio Ombudsman za ljudska prava i slobode u Crnoj Gori (Ombudsman) donosi iste zaključke.
Položaj Roma i Egipćana je i dalje nepovoljan u svim ključnim aspektima života, od socio-ekonomskog statusa do obrazovanja i političkog učešća. Pripadnici romske i egipćanske populacije i dalje su izolovani od ostatka stanovništva i uglavnom žive u naseljima koja su odvojena od naselja sa neromskom populacijom, pa usled takvog fizičkog razdvajanja raste svaki oblik socijalne distance i isključenosti.

[21] Poslednje istraživanje je sprovedeno 2022. godine. Nije bilo novih istraživanja, tako da su pokazatelji za ovu oblast ostali isti..
[22] Istraživanje CEDEM-a, Etnička distanca u Crnoj Gori, decembar 2023, dostupno na: https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2024/02/Etnicka-distanca-u-Crnoj-Gori-Decembar-2023 .-2.pdf
[23] Dostupno na: https://www.ombudsman.co.me/img-publications/53/coe%20polozaj%20roma%20i%20egip--ana%20u%20cg%20200x290%20final.pdf

U cilju zaštite romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori od rasizma, anticiganizma i svih oblika diskriminacije, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Centrom za stručno obrazovanje i civilnim sektorom, završilo je izradu licenciranog i akreditovanog programa za borbu protiv anticiganizma i svakog oblika diskriminacije Roma, koji će se koristiti za rad sa državnim službenicima javnih ustanova, prosvetnim radnicima i mladima.
Kada je u pitanju oblast kulture, CEDEM-ovo istraživanje Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori, 2022 (***Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori u 2022.)***, koje finansiraju Evropska unija i Savjet Evrope, pokazalo je da procenjeni nivo diskriminacija RE populacije iznosi čak 32,1% u 2022. godini. Ovaj stepen je za 1,2% manji u odnosu na 2020. godinu kada je iznosio 33,3%, ali je veći u odnosu na diskriminaciju u kulturi u svim ostalim kategorijama.

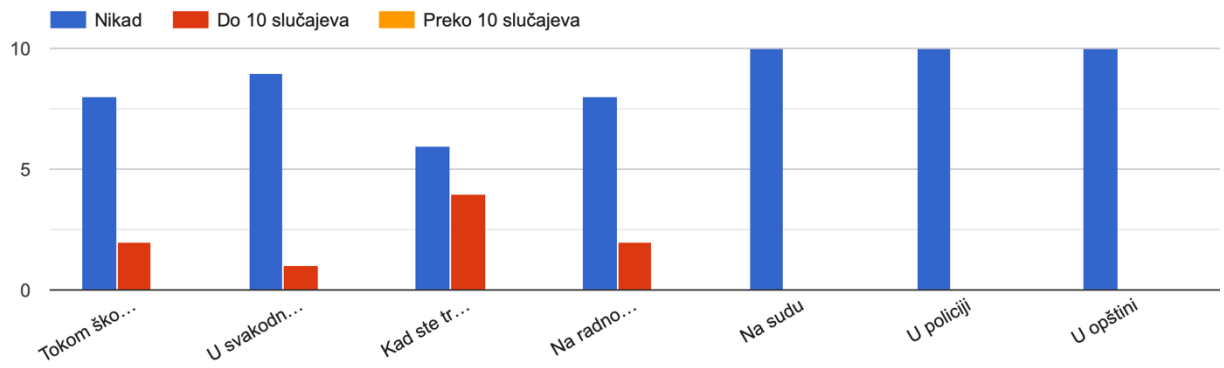
Značajan problem sa kojim se suočava romsko-egipćanska zajednica u Herceg Novom jeste pojava dječjih ugovorenih brakova i vanbračnih zajednica, u okviru kojih dijete stupa u takvu zajednicu s drugim djetetom ili s odraslom osobom. Komitet za prava djeteta i Komitet za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) smatraju da minimalni uzrast za brak i za muškarce i za žene treba biti 18 godina, bez obzira na saglasnost roditelja. Članom 24 Porodičnog zakona propisano je da brak ne može sklopiti lice koje nije navršilo 18 godina. Izuzetno, sud može dozvoliti sklapanje braka maloljetnom licu starijem od 16 godina, u skladu s posebnim zakonom. Takođe, Porodični zakon predviđa ništavost braka koji nije sklopljen pred nadležnim organom, što je najčešće slučaj kod prisilnih i dječjih brakova.

Opština Herceg Novi proaktivno radi na borbi protiv diskriminacije Roma i Egipćana kako bi im omogućila potpuno društveno i ekonomsko uključivanje. Fokus je usmjeren na podizanje društvene svijesti o benefitima stvaranja raznolikog i inkluzivnog društva, odnosno društva zasnovanog na inter-kulturalnom učenju i suzbijanju svih nacionalnih, rasnih ili etničkih stereotipa o Romima i Egipćanima u svim oblastima, počev od obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite, zapošljavanja i kulture. S tim u vezi tokom protekle četiri godine sprovede su sledeće aktivnosti:

- Na godišnjem nivou organizovana je proslava Nove godine i podijela paketića za svu djecu iz RE populacije uzrasta do 15 godina;
- Omogućeno je besplatno učlanjenje u određeni broj sportskih klubova u Herceg Novom za djecu RE populacije;
- U okviru programa Lokalnog javnog emitera RTV Herceg Novi, emitovale su se radio emisije posvećena pripadnicima RE populacije.

Prema sprovedenom istraživanju u okviru izrade LAP-a u periodu oktobar-novembar 2024. godine 20% ispitanika su iskazali da su bili diskriminisani tokom školovanja, tokom traženja posla njih 40% su iskazali da su bili diskriminisani. Svi ispitanici su saopštili (100%) da nikada nisu osjetili diskriminaciji kod ljekara, u sudu, policiji. 20% ipsitanika je saopštilo da su osjetili diskriminaciju na radnom mjestu.

Da li ste do sad doživjeli (i koliko često) da se prema vama ponašaju na loš način (izabrati jednu od ponuđene 3 opcije i označiti sa X)?

60% ispitanika se nije žalio nekoj instituciji zbog diskriminacije. Žalili su se raznim isntitucijama, 20% upravi škole, 10% policiji, 10% direktoru preduzeća….. 50% ispitanika je upoznto kome mogu da se žale u slučajevima diskriminacija dok 50% donekle zna kome se mogu obratiti. Takođe, 70% ispitanika smatra da mediji neutralno izvještavaju o RE zajednici.

6) Politička i društvena participacija

Predrasude i diskriminacija su realni i ozbiljni problemi za mnoge Rome i Egipćane, dok je anticiganizam kompleksan fenomen sačinjen od brojnih socijalnih, kulturnih i ekonomskih faktora. Teškoće u procesu integracije ove zajednice u društvo rezultat su i pravno-institucionalnih nedostataka, posebno u dijelu koji se tiče njene političke participacije. Ustav Crne Gore ne prepoznaje Rome i Egipćane kao nacionalnu manjinu, već ih tretira kao “druge manjinska zajednice”.

Povećanje nivoa učešća romske i egipćanske zajednice u društvenim tokovima se postiže kroz osposobljavanje predstavnika Roma i Egipćana, posebno žena i mladih, za učešće u procesu odlučivanja i većoj uključenosti u društveni život. U tom pogledu, većini romskih i egipćanskih organizacija civilnog društva još uvijek nedostaju kapaciteti potrebni za postizanje jačeg uticaja na promjenu položaja RE zajednice.

Opština Herceg Novije takođe prepoznala da organizacijama civilnog društva treba kontinuirana podrška u razvoju kapaciteti za praćenje primjene mjera povezanih sa strategijama i politikama usmjerenim na uključivanje Roma i Egipćana i poboljšanje njihovog položaja.Kako bi uvećala stepen integracija predstavnika RE zajednice u politički i društveni život Herceg Novog, Opština je u protekle četiri godine uključila predstavnike organizacija civilnog društva romske i egipćanske populacije u članstva Radnih grupa lokalne samouprave koje su formirane sa ciljem izrade lokalnih programa i politika, i to:

- Članstvo u Radnoj grupi za izradu Lokalnog plana za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u opštini Herceg Noviza period 2019- 2023;
- Članstvo u Radnoj grupi za izradu LAP-a (aktuelni)

2.4 Tehnološki faktori

1) Stanovanje

Kada je u pitanju teritorija cijele Crne Gore, uobičajeno stanje je da veliki broj pripadnika RE populacije živi u nehumanim uslovima u improvizovanim naseljima i objektima koji su često nedostojni za život čovjeka. Radi se najčešće o neformalnim naseljima, koja nisu u potpunosti komunalno opremljena, nedostaje voda, mokri čvorovi, toaleti, kanalizacija, itd. U pitanju su naselja koja su i teritorijalno izmještena u odnosu na sredine u kojima živi većinsko stanovništvo. Većina objekata u kojima živi RE populacija je nelegalizovana, što onemogućava obezbjeđivanje sistemske podrške u smislu poboljšanja uslova stanovanja i obezbjeđivanja infrastrukture – vode, struje, kanalizacije, asfalta.
U opštini Herceg Novi stanje je drugačije pa pripadnici romske i egipćanske populacije ne stanuju u izlovanim naseljima. Prema sprovedenom istraživanju u okviru izrade LAP-a u periodu oktobar-novembar 2024. godine ispitanici su u 80% slučajeva saopštili da su djelimično zadovoljni usovima života dok ih je 20% u potpunosti zadovoljno.
Prema sprovedenom istraživanju u okviru izrade LAP-a u periodu oktobar-novembar 2024. godine ispitanici su u 100% slučajeva saopštili da koriste mobilni telefon a isto toliko ih ima pristup internetu.

2.5 Analiza kapaciteta lokalne samouprave (SWOT analiza)

Analizom snaga, slabosti , mogućnosti i prijetnji za realizaciju LAP-a, utvđeni su faktori koji će uticati na sam proces realizacije definisanih aktivnosti.

- ***Snage i slabosti***

Ključna snaga lokalne samouprave je zainteresovanost Opštine za realizaciju LAP-a. Takođe, lokalna samouprava je upoznata sa stanjem i potrebama ciljne grupe jer je u pripremi LAP-a urađena Analiza realizovanih aktivnosti Lokalnog plana za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana za period 2019 – 2023 u opštini Herceg Novi. Prednost Opštine su podaci sadržani u bazama podataka kojima raspolaže lokalna uprava, JU Centar za socijalni rad za opštinu Herceg Novi, Zavoda za zapošljavanje Crne Gore - Biro rada Herceg Novi, Uprave policije - Centar bezbjednosti Herceg Novi, lokalne nevladine organizacije koje su aktivne u pitanjima koja se odnose na položaj Roma i Egipćana. Značajnu prednost predstavlja i iskustvo u realizaciji sličnih dokumenata. Međusobna saradnja svih relevantnih aktera je prednost koju će lokalna uprava koristit u realizaciji LPA.

Ključne slabosti lokalne uprave u oblasti realizacije LAP-a je što nema pripadnika RE populacije u službama koje mogu doprinijeti da se ostvari kontinuirana direktna komunikacija sa zajednicom u procesu realizacije LAP-a. Opštini je potreban lokalni koordinator iz RE populacije koji će pratiti realizaciju LAP-a, što već postoji u nekim drugim većim opštinama, a potrebno je i definisano na ranijim sastancima sa predstavnicima Opštine i nacionalnim koordinatorom za Rome iz Vlade Crne Gore (Sokoljem Beganajom). Takođe, značajan nedostatak se ogleda u nepostojanju Programa za socijalno stanovanje u Opštini Herceg Novi. Realizacija LAP-a može dijelom biti ugrožena jer u ovom trenutku ne postoji uputstvo za praćenje realizacije akcionih planova.

- ***Mogućnosti i prijetnje***

Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025 je velika mogućnost za uspješnu realizaciju LPA jer će pažnja javne uprave ali i javosti biti usmjerena ka rješavanju pitanja RE populacije. Jasan zakonodavni osnov je takođe podsticaj za realizaciju LAP-a. Takođe, mogućnost predstavlja i zainteresovanost međunarodnih donatora za inkluziju RE populacije i prostor da se putem izrade projekata i aplicira za dobijanje sredstava za realizaciju planiranih aktivnosti. Sa duge strane veliki broj pripadnika RE populacje ne posjeduju lična dokumenata što može uticati na ostvarenje LPA u oblasti zapošljavanja i ostvarivanja drugi pripadajućih prava.

Među najveće prijetnje koje mogu ugroziti realizaciju LAP-a spada nedovoljna informisanost pripadnika RE populacije o načinima i procedurama za ostvarivanje svojih prava. Na teritoriji opštine Herceg Novine ne postoji licencirana ustanove za vanredno obrazovanje odraslih a izražena je neusklađenost stepena kvalifikacije i stručne spreme sa savremenim potrebama tržišta rada. Nezainteresovanost poslodavaca za zapošljavanje pripadnika RE populacije kao zatvorenost dijela RE populacije za rad i saradnju je takođe faktor koji može uticati na realizaciju plana. Predrasude kod većinske populacije o RE zajednici su važan faktor koji treba uzeti u obzir jer može uticati na izvršenje plana.

3. Ključne proplemske oblasti

Ključne problemske oblasti koje su obrađene ovim strateškim dokumentom i u vezi sa kojima su utvrđeni strateški i operativni ciljevi kako i specifične aktivnosti, su:

- Diskriminacija
- Siromaštvo RE populacije
- Društvena i politička participacija RE populacije
- Stanovanje
- Obrazovanje za sve pripadnike RE
- Zapošljavanju pripadnika RE
- Zdravstvena zaštita RE populacije
- Građanski status pripadnika RE
- Socijalna zaštita RE populacije

4. Akcioni (operativni) plan

Operativni plan –Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u opštini Herceg Novi za period 2025-2028

STRATEŠKI CILJ 1	Smanjenje diskriminacije RE populacije			
Operativni cilj 1.1	**Unaprijeđena informisanost većinske populacije u vezi sa diskriminacjom RE populacije**			
Indikator učinka	**Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije**	**Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije**
Procenat pripadnika RE populacije u Opštini Herceg Novi koji su se suočili sa nekim oblikom diskriminacije u radu: sudova, policija, obrazovnim ustanovama, kod poslodavaca	N/A Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi	20% Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi	10% Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi	2% Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi
Stepen etničke distance prema građanima RE populacije	N/A Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi	0,32 Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi	0,27 Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi	0,22 Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi
Broj prigovora na rad službenika Opštine Herceg Noviu odnosu prema pripadnicima RE populacije	N/A Izvor podatka: Godišnji izvještaj o radu lokalne uprave	10 Izvor podatka: Godišnji izvještaj o radu lokalne uprave	5 Izvor podatka: Godišnji izvještaj o radu lokalne uprave	2 Izvor podatka: Godišnji izvještaj o radu lokalne uprave

Aktivnosti		**Indikator rezultata**	**Nadležnost**	**Planirani datum početak realizacije**	**Planirani završetak aktivnosti**	**Sredstva za realizaciju**	**Izvor finansiranja**
1.1.1.	Organizovanje predavanja za zaposlene u Opštini Herceg Novina temu diskriminacije	Održana 3 predavanja za najmanje 60 zaposlenih u lokalnoj samoupravi i JP čiji je osnivač Opština Herceg Novi	Sekretarijat za društvene djelatnosti, NVO	II kvartal 2025	IV kvartal 2028	0	Budžet Opštine (Sekretarijat za društvene djelatnosti)
1.1.2	Izrada Analize o diskriminaciji i socijalnoj distanci u odnosu na pripadnike RE populacije i upoznatosti sa običajima i kulturom RE populacije	Urađena jedna analiza dvogodišnje koja sadrži podatke o diskriminaciji i socijalnoj distanci u odnosu na pripadnike RE populacije i upoznatosti sa običajima i kulturom RE poluacije	Sekretarijat za društvene djelatnosti, NVO	III kvartal 2025 III kvartal 2027	IV kvartal 2025 V kvartal 2027	500,00 (dvogodišnje) Ukupno 1000,00 eura	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
1.1.3	Organizovanje predavanja, radionica za nastavni kadar u Herceg Novom na temu diskriminacije RE populacije	Održana 2 predavanja u osnovnim školama, dva predavanja u srednjim školama, i 1 predavanje u vrtiću.	Sekretarijat za društvene djelatnosti, NVO	III kvartal 2026	IV kvartal 2026	700,00 eura godišnje	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
Operativni cilj 1.2		**Unaprijeđena zaštita očuvanja identiteta, kulture i tradicije pripadnika RE populacije**					

Indikator učinka	Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije
Procenat građana iz većinske populacije koji su upoznati sa osnovnim obilježjima RE tradicije u kulture	N/A Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi	5% Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi	10% Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi	15% Izvor podatka: redovno istraživanje o položaju RE u opštini Herceg Novi

Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Planirani datum početak realizacije	Planirani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju	Izvor finansiranja
1.2.1.	Obilježavanje Dana Roma	Organizovan događaj jednom godišnje uz učešće predstavnika Opštine	Sekretarijat za lokalnu samopravu	I kvartal 2025 I kvartal 2026 I kvartal 2027 I kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	400,00 eura godišnje/ 1600,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine
1.2.2	Realizacija i emitovanje radio emisija na romskom/albanskom jeziku	Emitovano 6 emisija godišnje na romskom/albanskom jeziku	Sekretarijat za kulturu i obrazovanje /RTV Herceg Novi/NVO	I kvartal 2025	IV kvartal 2028	/	Budžet javnog lokalnog emitera RTV Herceg Novi
1.2.3	Organizovanje informativne kampanje za širu javnost o običajima, kulturi i tradiciji RE populacije	Sprovedena jedna informativna kampanja na godišnjem nivou (podjela informativnog materijala, facebook i youtube video materijala,posjeta školama i vrtiću)	Sekretarijat za kulturu i obrazovanje/ NVO	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	IV kvartal 2025 IV kvartal 2026 IV kvartal 2027 IV kvartal 2028	300,00 eura godišnje/ 1200,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO), NVO
1.2.4	Organizovanje proslave Nove godine uz obezbjeđivanje novogodišnjih paketića za djecu iz RE populacije	Organizovan jednom godišnje događaj za djecu iz RE populacije u naseljima u kojima žive	Sekretarijat za lokalnu samoupravu	III kvartal 2025 III kvartal 2026 III kvartal 2027 III kvartal 2028	IV kvartal 2025 IV kvartal 2026 IV kvartal 2027 IV kvartal 2028	200,00 eura godišnje/ 800,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
1.2.5.	Edukacija romskog i egipćanskog stanovništva o prepoznavanju diskriminacije i načinima za prijavljivanja slučajeva diskriminacije	Organizacija 4 radionice sa pripadnicima romske i egipćanske zajednice i učešće najmanje 70 osoba	Sekretarijat za lokalnu samoupravu/ NVO u saradnji sa institucijama Lokalne samouprave	III kvartal 2025 III kvartal 2026 III kvartal 2027 III kvartal 2028	IV kvartal 2025 IV kvartal 2026 IV kvartal 2027 IV kvartal 2028	300,00 eura godišnje/ 1200,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
STRATEŠKI CILJ 2	**Smanjenje nivoa siromaštva RE populacije u opštini Herceg Novi**						
Operativni cilj 2.1	**Smanjen nivo siromaštva, socijalne ekskluzije i postojećeg socio-ekonomskog jaza između romske i egipćanske populacije i većinskog stanovništva**						

Indikator učinka	Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije
Procenat zadovoljstva (potpunog) stanovnika RE ukupnim uslovima života	20% Izvor: Istraživanje o zadovoljstvu stanovnika RE ukupnim uslovima života	30% Izvor: Istraživanje o zadovoljstvu stanovnika RE ukupnim uslovima života	35% Izvor: Istraživanje o zadovoljstvu stanovnika RE ukupnim uslovima života	40% Izvor: Istraživanje o zadovoljstvu stanovnika RE ukupnim uslovima života

Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Planirani datum početak realizacije	Planirani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju	Izvor finansiranja
2.1.1	Podrška romskoj i egipćanskoj populaciji u pogledui informisanja o svojim pravima iz oblasti socijalne zaštite	Najmanje 100 pripadnika romske i egipćanske zajednice informisano	Sekretarijat za lokalnu samoupravu NVO/ Centar za socijalni rad	III kvartal 2025 III kvartal 2026 III kvartal 2027 III kvartal 2028	IV kvartal 2025 IV kvartal 2026 IV kvartal 2027 IV kvartal 2028	100,00 eura godišnje/ 400,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine
2.1.2.	Izrada metodologije (centralizovanog istraživanja) prikupljanja podataka o položaju građana romske i egipćanske zajednice	Obavljene pripremne radnje i napravljena lista indikatora za prikupljanje podataka, nakon obavljenih konsultacija sa zainteresovanim stranama	Sekretarijat za lokalnu samoupravu MPLJMP NVO Lokalne samouprave	II kvartal 2025	III kvartal 2025	/	Budžet opštine Herceg Novi

STRATEŠKI CILj 3	**Povećanje društvene i političke participacije RE populacije**
Operativni cilj 3.1	**Povećano učešće predstavnika RE populacie u izradi i sprovođenju javnih politika na teritoriji opštine Herceg Novi**

Indikator učinka	Polazna vrijednost – 2024.g/Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2026.g/Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2027.g/Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2028.g/Izvor verifikacije
Broj tačaka dnevnog reda sjednica lokalnog parlamenta na kojima su učestvovali predstavnici RE populacije	0 Izvor podatka: Izvještaj sa sjednice Skupštine opštine	3 Izvor podatka: Izvještaj sa sjednice Skupštine opštine	4 Izvor podatka: Izvještaj sa sjednice Skupštine opštine	5 Izvor podatka: Izvještaj sa sjednice Skupštine opštine
Broj radnih grupa za pripremu lokalnih javnih politika uz učešće predstavnika RE populacije	0 Izvor podatka: godišnji Izvještaj predsjednika Opštine	2 Izvor podatka: godišnji Izvještaj predsjednika Opštine	4 Izvor podatka: godišnji Izvještaj predsjednika Opštine	5 Izvor podatka: godišnji Izvještaj predsjednika Opštine

Aktivnosti	Indikator rezultata	Nadležnost	Planirani datum početak realizacije	Planirani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju	Izvor finansiranja

3.1.1	Organizovane tri radionice u cilju promovisanje značaja i važnosti korišćenja institute "slobodne stolice" u lokalnom parlamentu u cilju	Najmanje 60 predstavnika RE populacije upoznato sa procedurom korišćenja instituta slobodne stolice u lokalnom parlamentu	Sektretarijat za lokalnu samoupravu	III kvartal 2026 III kvartal 2027 III kvartal 2028	IV kvartal 2026 IV kvartal 2027 IV kvartal 2028	-	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
3.1.2.	Organizovati edukaciju za predstavnike romske i egipćanske populacije o vaznosti političke participacije i formiranju javnih politika od znacaja za Rome i Egipcane	Organizovane 3 edukacije za 60 predstavnika romske i egipcanske zajednice	Sekretarijat za lokalnu samoupravui, NVO,	III kvartal 2026 III kvartal 2027 III kvartal 2028	IV kvartal 2026 IV kvartal 2027 IV kvartal 2028	300,00 eura godišnje 900,00 eura za tri godine	Budžet Opštine Herceg Novi
3.1.3.	Izrada Odluke o učešću predstavnika NVO u tijelima koje formira lokalna samouprava u izradi javnih lokalnih politika	Donijeta Odluke o učešću predstavnika NVO u tijelima koje formira lokalna samouprava u izradi javnih lokalnih politika	Sekretarijat za društvene djelatnosti	III kvartal 2025	II kvartal 2026	/	Budžet Opštine Herceg Novi

Operativni cilj 3.2	**Povećano učešće djece iz RE populacije sportske i društveno-kulturne aktivnosti**			
Indikator učinka	**Polazna vrijednost – 2024.g/Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g/Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2027.g/Izvor verifikacije**	**Ciljna vrijednost - 2028.g/Izvor verifikacije**
Broj djece koja kontinuirano učestvuju u sportskim takmičenjima lokalnih klubova	N/A	10 Izvor podatka: Izvještaj godišnji o radu sportskih klubova	20 Izvor podatka: Izvještaj godišnji o radu sportskih klubova	30 Izvor podatka: Izvještaj godišnji o radu sportskih klubova

Aktivnosti		**Indikator rezultata**	**Nadležnost**	**Planirani datum početak realizacije**	**Planirani završetak aktivnosti**	**Sredstva za realizaciju**	**Izvor finansiranja**
3.2.1.	Obezbjeđivanje besplatnog uključivanja djece iz siromašnih porodica u sportske i društveno-kulturne aktivnosti (Subvencija članarine RE djece u sportskim klubovima)	Uključeno najmanje 50 djece u aktivnosti sportskih klubova i društveno-kulturne aktivnosti	Sektretarijat za društvene djelatnosti/ Vaspitno-obrazovne ustanove Sportski klubovi Javne ustanove i preduzeća čiji je osnivač Opština Herceg Novi	III kvartal 2025 III kvartal 2026 III kvartal 2027 III kvartal 2028	IV kvartal 2025 IV kvartal 2026 IV kvartal 2027 IV kvartal 2028	1000,00 eura godišnje 4.000,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
3.2.2							

STRATEŠKI CILJ 4		Osigurati stalno, pristojno i desegregirano stanovanje za pripanika RE zajednice					
Operativni cilj 4.1		**Stvoreni preduslovi za stalno, pristupačno i desegregirano stanovanje za pripadnike RE populacije na teritoriji opštine**					
Indikator učinka		**Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije**		**Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije**		**Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije**
Broj pripadnika RE populacije koji koriste socijalne stanove		N/A	5 Izvor podatka: Godišnji izvještaj Sekretarijata za društve djelatnosti		10 Izvor podatka: Godišnji izvještaj Sekretarijata za društve djelatnosti		15 Izvor podatka: Godišnji izvještaj Sekretarijata za društve djelatnosti
Aktivnosti		**Indikator rezultata**	**Nadležnost**	**Planirani datum početak realizacije**	**Planirani završetak aktivnosti**	**Sredstva za realizaciju**	**Izvor finansiranja**
4.1.1.	Edukacija korisnika romske i egipćanske zajednice o načinu korisćenja i održavanja socijalnih stanova	Najmanje 40 pripadnika RE populacije učetvovalo na radionici o o načinu korisćenja i održavanja socijalnih stanova	Sekretarijat za lokalnu samoupravu /NVO	III kvartal 2025 III kvartal 2026 III kvartal 2027 III kvartal 2028	IV kvartal 2025 IV kvartal 2026 IV kvartal 2027 IV kvartal 2028	500,00 eura godišnje 2.000,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
4.1.2	Izrada Lokalnog programa socijalnog stanovanja	Izrađen Program socijalnog stanovanja	Sekretarijat za lokalnu samoupravu	Nakon usvajanja državnog programa socijalnog stanovanja	Nakon usvajanja državnog programa socijalnog stanovanja	2.000,00 eura	Budžet Opštine Herceg Novi
Operativni cilj 4.2		**Poboljšani uslovi stanovanja u RE naseljima**					
Indikator učinka		**Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije**		**Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije**		**Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije**
Procenat pripadika RE populacije obuhvaćenih bazom podataka		N/A	60% Izvor podatka: Godišnji izvještaj Sekretarijata za društve djelatnosti		80% Izvor podatka: Godišnji izvještaj Sekretarijata za društve djelatnosti		95% Izvor podatka: Godišnji izvještaj Sekretarijata za društve djelatnosti
Procenat stanovnika RE naselja koji su zadovoljni uslovima stanovanja		N/A	40% Izvor podatka: Rezultati ankete o doskriminaciji i položju RE populacije		45% Izvor podatka: Rezultati ankete o doskriminaciji i položju RE populacije		55% Izvor podatka: Rezultati ankete o doskriminaciji i položju RE populacije
Aktivnosti		**Indikator rezultata**	**Nadležnost**	**Planirani datum početak realizacije**	**Planirani završetak aktivnosti**	**Sredstva za realizaciju**	**Izvor finansiranja**
4.2.1	Formiranje baze podataka o objektima u kojima žive pripadnici RE populacije	Izrađena baza podataka	Sekretarijat za lokalnu samoupravu /			/	Budžet Opštine Herceg Novi

			Sekretarija za lokalnu samoupravu				
4.2.2	Dodjela sredstava za saniranje stambenih jedinica i poboljšanja uslova stanovanja	Najmanje 40 porodica (10 godišnje) godišnje dobilo podršku za saniranje stambenih jedinica i poboljšanja uslova stanovanja	Opština Herceg Novi,	III kvartal 2025 III kvartal 2026 III kvartal 2027 III kvartal 2028	IV kvartal 2025 IV kvartal 2026 IV kvartal 2027 IV kvartal 2028	Javni poziv za subvencije poboljšanje uslova stanovanja	Budžet Opštine Herceg Novi
STRATEŠKI CILJ 5		**Unapređenje dostupnosti, efektivnosti i kvaliteta obrazovanja za sve pripadnike RE populacije u opštini Herceg Novi**					
Operativni cilj 5.1		**Povećan obuhvat RE djece u predškolskim ustanovama**					
Indikator učinka		**Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije**		**Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije**	**Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije**	
Broj djece RE koja pohađaju program obrazovanja i vaspitanja u ranom djetinstvu		20 Izvor podatka: Izvještaj predškolske ustanove	25 Izvor podatka: Izvještaj predškolske ustanove		30 Izvor podatka: Izvještaj predškolske ustanove	35 Izvor podatka: Izvještaj predškolske ustanove	
Aktivnosti		**Indikator rezultata**	**Nadležnost**	**Planirani datum početak realizacije**	**Planirani završetak aktivnosti**	**Sredstva za realizaciju**	**Izvor finansiranja**
5.1.2.	Organizovanje promocije preko JPU ,,Radmila Nedić,, i NVO ,,Udruženja za podršku Roma i Egipćana, za upis djece romske i egipćanske populacije u predškolskoj ustanovi.	Urađen Izvještaj o realizovanoj promociji I objavljena informacija na sajtu JPU ,,Radmila Nedić, NVO, Ministartsva prosvjete.	MPNI/Zavod za školstvo/Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava/ NVO-i	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	III kvartal 2025 III kvartal 2026 III kvartal 2027 III kvartal 2028	100,00 eura godišnje Ukupno 400,00 eura	Budžet Opštine Herceg Novi.
5.1.3	Obezbjeđivanje paketa higijene, obuće i odjeće za djecu iz RE populacije koja su upisana u predškolsku ustanovu	Osigurano najmanje 50 higijenskih paketa, kompleta odjeće i obuće za djecu iz RE populacije koja su upisana u predškolsku ustanovu	Sekretarijat za lokalnu samoupravu /Crveni krst OO Herceg Novi, NVO	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	IV kvartal 2025 IV kvartal 2026 IV kvartal 2027 IV kvartal 2028	/	Budžet Opštine, Crveni krst Herceg Novi
5.1.4.	Obezbjeđivanje uslova za rad dva saradnika u socijalnoj inkluziji RE u oblasti obrazovanja u vrtiću i promocija rada saradnika	Dva saradnika rade u skladu sa novom regulativom za ovu oblast	/Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, NVO	III kvartal 2025	IV kvartal 2028	1800,00 eura/ Godišnje Ukupno 7.200,00 eura	Budžet MPNI, Budžet Opštine Herceg Novi

Operativni cilj 5.2	Unapeđenje uslova za uspješan završetak osnovnog obrazovanja RE djece			
Indikator učinka	**Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije**	**Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije**
Broj djece RE koja su upisana u osnovnu školu	202 Izvor podatka: Izvještaj školske ustanove	210 Izvor podatka: Izvještaj školske ustanove	220 Izvor podatka: Izvještaj školske ustanove	230 Izvor podatka: Izvještaj školske ustanove
% djece RE koja su završila razred u osnovnoj školi u odnosu na broj upisane djece po razredima	N/A	90% Izvor podatka: Izvještaj školske ustanove	90% Izvor podatka: Izvještaj školske ustanove	90% Izvor podatka: Izvještaj školske ustanove

Aktivnosti		**Indikator rezultata**	**Nadležnost**	**Planirani datum početak realizacije**	**Planirani završetak aktivnosti**	**Sredstva za realizaciju**	**Izvor finansiranja**
5.2.1.	Obezbjeđivanje besplatnog prevoza za djecu iz RE populacije koja su upisana u osnovnu školu	Osiguran prevoz za djecu iz RE populacije koja su upisana u osnovnu školu	Sekretarijat za društvene djelatnosti /Sekretarijat za kulturu	III kavrtal 2025	IV kvartal 2028	1000.00 eura godišnje (4.000,00 eura za 4 godine)	Budžet Opštine Herceg Novi, MPNI.
5.2.2	Organizovanje radionica/kampanje za iniciranje upisa i podizanje nivoa svijesti roditelja o značaju i obaveznosti uključivanja djece u školski sistem	Najmanje 60 roditelja RE učestvovalo na 3 radionice godišnje	Sekretarijat zakulturu i obrazovanje,NVO, MPNI	II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	450,00 eura godišnje Ukupno 1800,00 eura Za 4 godine	Budžet Opštine Herceg Novi
5.2.3.	Motivacione/informativne radionice i djecu za pohadjanje dopunske nastave	Održane 2 radionice po skoli ,do 20 učesnika po radionici	Sekretarijat za kulturu i obrazovanje , NVO	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	200,00 eura godišnje Ukupno 800,00 eura Za 4 godine	
5.2.4.	Praćenje pohađanja i kvaliteta nastave za RE djecu	90% djece redovno pohađa nastavu, 20% roditelja prisustvuje roditeljskim sastancima Smanjen broj broj djece koja su napustila skolu za 20% u odnosu na 2024 godinu	/Sekretarijat za kulturu /Savjetnica za raseljena lica I Rome MPNI u osnovnim školama/ Saradnici u socijalno inkluziji RE u oblasti obrazovanja	III kavrtal 2025	IV kvartal 2028	/	Nema posebnih sredstava

5.2.5	Obezbjeđivanje školskog pribora i paketa higijene za djecu iz RE populacije koja su upisana u osnovnu školu	Obezijeđeno najmanje 30 kompleta školskog pribora i paketa higijene za djecu iz RE populacije koja su upisana u osnovnu školu	Sekretarijat za lokalnu samoupravu	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	1.500,00 eura godišnje/ 6.000,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine Herceg Novi, Crveni krst Herceg Novi, međunaridne organizacije
5.2.6	Obezbjeđivanje školskih torbi za djecu iz RE populacije koja su upisana u osnovnu školu	Obezijeđeno najmanje 30 torbi godišnje za djecu iz RE populacije koja su upisana u osnovnu školu	Sekretarijat za lokalnu samoupravu //Sekretarijat za kulturu /Crveni krst OO Herceg Novi,	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	500,00 eura godišnje/ 2.000,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine Herceg Novi, međunaridne organizacije
5.2.7	Angažovanje mentora/tutora za djecu iz RE populacije koja pohađaju I-IX razred osnovne škole	Angažovano 4 mentora/tutora za djecu iz RE populacije koja pohađaju I-IX razred osnovne škole	Ministarstvo prosvjete /JU Osnovna škola, NVO ,,Mladi Romi,, iz Podgorice	III kavrtal 2025	IV kvartal 2028	7200,00 eura x 4 tutora godišnje - 28.800,00 eura godišnje (86.400,00 eura za 3 godine)	Budžet MPNI / Budžet Opštine Herceg Novi,
5.2.8.	Obezbjeđivanje uslova za rad četiri saradnika u socijalnoj inkluziji RE u oblasti obrazovanja u JU OŠ ,,Radomir Mitrović,, i jednog saradnika u JU OŠ ,,Vuk Karadžić,, i promocija rada saradnika	Saradnici rade u skladu sa novom regulativom za ovu oblast	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, NVO	III kavrtal 2025	IV kvartal 2028	7200,00 eura x 4 tutora godišnje - 28.800,00 eura godišnje (86.400,00 eura za 3 godine)	Budžet MPNI, Budžet Opštine Herceg Novi
5.2.9.	Obuke za profesionalace u predškolskom vaspitanju i osnovnom obrazovanju za rad sa romsko/egipćanskom djecom i roditeljima na kulturno senzitivan način	60 nastavnika iz predškolskih ustanova/OŠ pohađalo radionice rada sa romskom djecom i roditeljima na kulturno senzitivan način	Opština Herceg Novi, NVO sektor, Zavod za školstvo	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	1.000,00 eura godišnje/ 4.000,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine Herceg Novi
5.2.10.	Uključivanje RE roditelja u Savjete roditelja pri vrtiću, školama	Najmanje po 1 roditelji ukljucen u savjet roditelja u 2 skole Najmanje 1 inicijativa RE roditelja u savjetu	/Škole/ Saradnici u socijalnoj inkluziji u obl. obrazovanja	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	/	Budžet Opštine

5.2.10.	Podrška u učenju za učenike u osnovnoj školi	200 romskih i egipćanskih učenika u osnovnoj školi koji su dobili podršku u učenju kroz obaveznu dopunsku nastavu	Osnovne škole	III kavrtal 2025	IV kvartal 2028	/	Budžet Opštine
5.2.11.	Uključivanje djece u ucenicki parlament	Najmanje 1 ucenik/ ucenica po skoli uključeni u ucenicki parlament	Sekretarijat zakulturu i obrazovanje /škole Saradnici u socijalnoj inkluziji	III kavrtal 2025	IV kvartal 2028	/	Budžet Opštine

Operativni cilj 5.3	**Povećana uključenost RE djece u sistem srednjoškolskog obrazovanja**			
Indikator učinka	**Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije**	**Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije**
Broj djece RE koja su upisana u srednju školu	Izvor podatka: Izvještaj srednje škole	Izvor podatka: Izvještaj srednje škole	Izvor podatka: Izvještaj srednje škole	Izvor podatka: Izvještaj srednje škole
Broj djece RE koja su završila srednju školu	Izvor podatka: Izvještaj srednje škole	Izvor podatka: Izvještaj srednje škole	Izvor podatka: Izvještaj srednje škole	Izvor podatka: Izvještaj srednje škole

Aktivnosti		**Indikator rezultata**	**Nadležnost**	**Planirani datum početak realizacije**	**Planirani završetak aktivnosti**	**Sredstva za realizaciju**	**Izvor finansiranja**
5.3.1.	Obezbjeđivanje novčanih vaučera za nabavku školskog pribora, opreme za praktičnu nastavu i obuću-odjeću za djecu iz RE populacije koja su upisana u srednju školu	Osigurano najmanje 15 vaučera za nabavku školskog pribora, opreme za praktičnu nastavu i obuću-odjeću za djecu iz RE populacije koja su upisana u srednju školu	Sekretarijat za lokalnu samoupravu/ Sekretarijat za kulturu	I kvartal 2025	IV kvartal 2028	500,00 eura godišnje/ 2.000,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine Herceg Novi

Operativni cilj 5.4	**Povećana uključenost RE djece u sistem visokoškolskog obrazovanja**			
Indikator učinka	**Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije**	**Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije**
Broj RE koja su upisana na fakultet	0 Izvor podatka: Izvješatj Sekreratijata za društvene djelatnosti	2 Izvor podatka: Izvješatj Sekreratijata za društvene djelatnosti	3 Izvor podatka: Izvješatj Sekreratijata za društvene djelatnosti	4 Izvor podatka: Izvješatj Sekreratijata za društvene djelatnosti
Broj RE koja su završila fakultet	0 Izvor podatka: Izvor podatka: Izvješatj Sekreratijata za društvene djelatnosti	0 Izvor podatka: Izvješatj Sekreratijata za društvene djelatnosti	0 Izvor podatka: Izvješatj Sekreratijata za društvene djelatnosti	1 Izvor podatka: Izvješatj Sekreratijata za društvene djelatnosti

Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Planirani datum početak realizacije	Planirani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju	Izvor finansiranja
5.4.1.	Podnošenje incijative Nadležnom Ministarstvu za obezbjeđivanje besplatnog smještaja u okviru studentskih domova za učenike srednje škole iz RE populacije koji nastavu pohađaju u drugim opštinama	Podnijete inicijativa za obezbjeđivanje besplatnog smještaja u okviru studentskih domova za učenike srednje škole iz RE populacije koji nastavu pohađaju u drugim opštinama	Sekretarijat za lokalnu samoupravu/Sekretarijat za kulturu	II kvarta 2025	II kvartal 2028	0	MPNI
STRATEŠKI CILJ 6		**Obezbjeđenje pristupa kvalitetnom i održivom zapošljavanju za pripadnike RE populacije u opštini Herceg Novi**					
Operativni cilj 6.1		**Stvoreni preduslovi za lakše uključivanje pripadnika RE na tržište rada**					

Indikator učinka	Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije	Prelazna vrijednost – 2074.g g /Izvor verifikacije	Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije
Broj RE prijavljenih na biro rada Herceg Novi	Izvor podatka: izvještaj o radu Biroa rada Herceg Novi	Izvor podatka: izvještaj o radu Biroa rada Herceg Novi	Izvor podatka: izvještaj o radu Biroa rada Herceg Novi	Izvor podatka: izvještaj o radu Biroa rada Herceg Novi
Broj zaposlenih RE u privrednim društvima	KOLIKO IH SADA IMA ZAPOSLENIH Izvor podatka: izvještaj o radu Biroa rada Herceg Novi	Izvor podatka: izvještaj o radu Biroa rada Herceg Novi	Izvor podatka: izvještaj o radu Biroa rada Herceg Novi	Izvor podatka: izvještaj o radu Biroa rada Herceg Novi
Broj zaposlenih RE u lokalnoj samoupravi	Izvor podatka: izvještaj o radu OB i javnih ustanovar u opštini Herceg Novi	Izvor podatka: izvještaj o radu OB i javnih ustanovar u opštini Herceg Novi	Izvor podatka: izvještaj o radu OB i javnih ustanovar u opštini Herceg Novi	Izvor podatka: izvještaj o radu OB i javnih ustanovar u opštini Herceg Novi

Aktivnosti		Indikator rezultata	Nadležnost	Planirani datum početak realizacije	Planirani završetak aktivnosti	Sredstva za realizaciju	Izvor finansiranja
6.1.1.	Priprema lica koja se zapošljavaju, putem organizovanja radionica za pisanje CV-a, poslovnu etiku, karijerno savjetovanje	Najmanje 40 pripadnika RE populacije prošlo trodnevnu obuku za pisanje CV-a, poslovnu etiku, karijerno savjetovanje	NVO, ZZZ Herceg Novi	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	300,00 eura godišnje/ 1200,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine Herceg Novi
6.1.2	Kampanja za učešće u programima obuka za zanimanja	Realizovano najmanje 2 kampanje u Herceg Novom	Zavod za zapošljavanje,	Kampanja za učešće u programima obuka za zanimanja	Realizovano najmanje 2 kampanje u Herceg Novom	Zavod za zapošljavanje,	Kampanja za učešće u programima obuka za zanimanja
6.1.3	Organizovanje i sufinansiranje stručnih obuka sa ciljem unapređenja vještina radno	Najmanje 20 pripadnika RE godišnje pohađalo obuku sa ciljem unapređenja vještina	Sekretarijat za lokalnu samoupravu /Biro rada Herceg Novi, NVO	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	/	Biro rada Herceg Novi

	sposobnih lica iz RE populacije	radno sposobnih lica iz RE populacije					
6.1.4	Organizovanje javnih radova kao jedne od mjera aktivne politike zapošljavanja ZZZ CG u kojima bi bila uključena i lica iz RE populacije	Najmanje 4 pripadnika RE zapošljena kroz javne radove	Biro rada Herceg Novi,	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	/	Biro rada Herceg Novi
6.1.5	Organizovanje posebnih Programa obuke i prekvalifikacije zainteresovanih radno sposobnih lica RE populacije za poslove i vještine za kojima postoji veća potražnja na tržištu rada i za koje je iskazano interesovanje	Najanje 20 pripadnika RE godišnje pohađalo obuku sa ciljem unapređenja vještina za poslove za kojima postoji veća potražnja na tržištu rada i za koje je iskazano interesovanje	Sekretarijat za lokalnu samoupravu /Biro rada Herceg Novi/ NVO	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	/	Biro rada Herceg Novi
STRATEŠKI CILJ 7		**Unapređenje zdravstvene zaštite RE populacije na teritoriji Opštine Herceg Novi**					
Operativni cilj 7.1		**Poboljšana informisanost RE populacije o pravima u zdravstvenoj zaštiti i roditeljstvu**					
Indikator učinka		**Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije**	**Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije**		
Broj RE obuhvaćenih zdravstvenim sistemom		N/A Izvor podataka: Godišnje istraživane o položaju RE u zajednici	Izvor podatka: Godišnje istraživane o položaju RE u zajednici	Izvor podatka: Godišnje istraživane o položaju RE u zajednici	95% Izvor podatka: Godišnje istraživane o položaju RE u zajednici		
Aktivnosti		**Indikator rezultata**	**Nadležnost**	**Planirani datum početak realizacije**	**Planirani završetak aktivnosti**	**Sredstva za realizaciju**	**Izvor finansiranja**
7.1.1.	Organizovanje radionica za pripadnike RE populacije o pravima u oblasti zdravstva	Najmanje 100 RE informisano načinu ostvarenja zdravstvene zaštite na 5 jednodnevnih radionicama na godišnjem nivou	OB, Dom zdravlja, NVO	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	500,00 eura godišnje Ukuono 2000,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)

7.1.2.	Organizovati godišnje akcije u okviru zdravstvenih programa DZ	Najmanje 200 RE obuhvaćeno primarnom zdravstvenom zaštitom	DZ Herceg Novi, Saradnik u socijalnoj inkluziji u oblasti zdravlja	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	/	Budžet Doma zdravlja Herceg Novi
7.1.3.	Organizovanje škole roditeljstva	Najmanje 40 roditelja RE prošlo godišnje program edukacije o roditeljstvu	Sekretarijat za lokalnu samoupravu OB, NVO	II kvartal 2025	IV kvartal 2028	/	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
7.1.4.	Povećanje broja Saradnika u zdravstvenoj zaštiti Roma i Egipćana (Herceg Novi)	Angažovan još jedan saradnika u Herceg Novom u sociijalnoj inkluziji u oblasti zdravstva	Ministarstvo zdravlja, MPLJMP zdravstvene ustanove.	II kvartal 2025	IV kvartal 2028	7200,00 eura godišnje 28.800,00 eura za 4 godine	Ministarstvo zdravlja, Dom zdravlja Herceg Novi
7.1.5.	Organizovati i sprovesti kampanju “Upoznaj svog Saradnika”	Realizovane kampanje najmanje 1 godišnje,	Ministarstvo zdravlja, MPLJMP zdravstvene ustanove, NVO.	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	II kvartal 2025 II kvartal 2026 II kvartal 2027 II kvartal 2028	500,00 eura godišnje Ukuno 2000,00 eura za 4 godine	Ministarstvo zdravlja, NVO
7.1.6.	Organizovati vakcinaciju djece romske i egipcanske populacije	Broj vakcinisane djece, po polu, uzrastu i mjestu boravka	Zdravstvene ustanove, Institut za javno zdravlje	II kvartal 2025	IV kvartal 2028	/	Budžet Doma zdravlja Herceg Novi
7.1.7.	Organizovanje Škole ili savjetovanja/radionica za trudnice za pripadnice romske i egipćasnke zajednice	Školu/savjetovanje, radionice pohađalo minimum 5% pripadnica romske i egipćanske populacije od ukupnog broja trudnica koje su koristile usluge zdravstvenog sistema	Sekretarijat za lokalnu samouprav / Ministarstvo zdravlja Domo zdravlja, NVO	II kvartal 2025	IV kvartal 2028	500,00 eura godišnje/ Ukuno 2000,00 eura za 4 godine	Dom zdravlja Herceg Novi, NVO
7.1.8.	Edukovati medicinske radnike/ce za senzibilan pristup u radu sa licima romske i egipćanske populacije, naročito žrtvama nasilja u porodici i trgovine ljudima	Najmanje 20 medicinskih radnika pohađalo edukaciju Broj prijavljenih slučajeva nasilja/trgovine ljudima	Sekretarijat za društvene djelatnosti /	II kvartal 2025	IV kvartal 2028	/	Domovi zdravlja, NVO

7.1.9	Organizovati godisnje akcije prijavljivanje neupisane RE djece u MKR radi izdavanja zdravstvenih legitimacija	Najmanje 30 RE djece obuhvaćene primarnom zdravstvenom zaštitom	DZ Herceg Novi, Saradnik u socijalnoj inkluziji u oblasti zdravlja Fond za zdravstveno osiguranje CG	II kvartal 2025	IV kvartal 2028	/	Domovi zdravlja, NVO

STRATEŠKI CILJ 8	**Unapređenje građanskog statusa pripadnika RE populacije na teritoriji Opštine Herceg Novi**
Operativni cilj 8.1	**Poboljšana informisanost i pravna zaštita RE u procesu izrade ličnih dokumenata**

Indikator učinka	**Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije**	**Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije**
Procenat RE populacije koja nema lične dokumente na teritoriji Opštine Herceg Novi	N/A	10% Izvor podatka: Uprava policije- CB Herceg Novi	5% Izvor podatka: Uprava policije- CB Herceg Novi	0% Izvor podatka: Uprava policije- CB Herceg Novi

Aktivnosti		**Indikator rezultata**	**Nadležnost**	**Planirani datum početak realizacije**	**Planirani završetak aktivnosti**	**Sredstva za realizaciju**	**Izvor finansiranja**
8.1.5	Sufinansiranje advokatske Kancelarije za rješavanje pravnog statusa RE lica u njihovim matičnim državama	Najmanje 10 pripadnika RE dobilo neophodne dokumente uz matične države i riješilo pitanje ličnih dokumenta u Crnoj Gori	Sekretarijat za lokalnu samoupravu	II kvartal 2025	IV kvartal 2028	2.000,00 eura godišnje/ 8.000,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine Herceg Novi

STRATEŠKI CILJ 9	**Poboljšanje socijalne zaštite RE populacije na teritoriji Opštine Herceg Novi**
Operativni cilj 9.1	**Unaprijeđena informisanost o načinima ostvarivanja prava na socijalnu zaštitu**

Indikator učinka	**Polazna vrijednost – 2024.g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2026.g g /Izvor verifikacije**	**Prelazna vrijednost – 2027.g g /Izvor verifikacije**	**Ciljna vrijednost - 2028.g g /Izvor verifikacije**
Broj djece RE uključene u JU Dnevni centar	N/A POSTOJI LI PODATAK DA LI IMA RE DJECE U DNEVNOM CENTRU	2 Izvor podatka: Godišnji izvještaj JU Dnevni centar	2 Izvor podatka: Godišnji izvještaj JU Dnevni centar	3 Izvor podatka: Godišnji izvještaj JU Dnevni centar

Aktivnosti	**Indikator rezultata**	**Nadležnost**	**Planirani datum početak realizacije**	**Planirani završetak aktivnosti**	**Sredstva za realizaciju**	**Izvor finansiranja**

9.1.1.	Izrada baze podataka o materijalnom položaju porodica iz RE populacije	Izrađena baza podataka sa podacima o materijalnom položaju porodica iz RE populacije	Sekretarijat za lokalnu samoupravu /Centar za socijalni rad, NVO	III kvartal 2025	III kvartal 2026	/	Budžet Opštine Herceg Novi
9.1.2.	Organizovanje informativnih sastanaka i edukativnih radionica o dostupnosti i vrstama socijalnih usluga	Najmanje 60 RE građana upoznato sa uslovima i načinima ostvarivanja pristupa socijalnim uslugama na godišnjem nivou.	Sekretarijat za lokalnu samoupravu , Centar za socijalni rad, NVO	III kvartal 2025	III kvartal 2028	450,00 eura godišnje Ukupno 1800,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
9.1.3.	Održane 2 radionice za informsanje roditelja o pravima djece sa smetnjama u razvoju o mogućnostima uključivanja djece u JU Dnevni centar	Najmanje 40 roditelja RE učestvovalo na dvije jednodnevne radionice za informsanje roditelja o pravima djece sa smetnjama u razvoju o mogućnostima uključivanja djece u JU Dnevni centar	Sekretarijat za lokalnu samoupravu / JU Dnevni centar	III kvartal 2025	III kvartal 2028	400,00 eura godišnje/ 1.600.00 eura za 4 godine	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
9.1.4.	Organizovati dvodnevnu edukaciju o suzbijanju i prevencije maloljetnih brakova, dječijeg prosjačenja i borbe protiv trgovine ljudima.	Obučiti najmanje 30 pripadnika/ca romske i egipćanske populacije	Sekretarijat za lokalnu samoupravu , Centar za socijalni rad, NVO	III kvartal 2025	III kvartal 2028	300,00 eura godišnje 1200,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
9.1.5.	Organizovanje dvodnevne edukacije pripadnika/ca romske i egipćanske populacije o porodičnom nasilju i procedurama njihove prijave nadležnim organima.	Obučiti najmanje 30 pripadnika/ca romske i egipćanske populacije	Sekretarijat za lokalnu samoupravu , Centar za socijalni rad, NVO	III kvartal 2025	III kvartal 2028	300,00 eura godišnje 1200,00 eura za 4 godine	Budžet Opštine (konkurs za projekte NVO)
9.1.7.	Sistematizacija radnog mjesta – Saradnik u socijalnoj inkluziji RE u oblasti socijalne zaštite u	Ssitemtizovano radno mjesto za jednog saradnika, zaposleno 1 lice	Centar za socijalni rad, Ministarstvo socijalne zaštite				Centar za socijalni rad, Ministarstvo socijalne zaštite

	Centru za socijalni rad, Herceg Novi						